

Vlaanderen
is milieu

Duurzaam gebruik van pesticiden

2015

INHOUD

1	Inleiding.....	8
1.1	Situering.....	8
1.2	Belangrijke begrippen.....	9
1.3	Leeswijzer.....	10
2	Verwerken van de gegevens.....	11
2.1	Gebruiksgegevens.....	11
2.1.1	Rapporteringsverplichting.....	11
2.1.2	Volledigheid en verificatie.....	12
2.1.3	Nulgebruik in 2015.....	13
2.1.4	Omrekening.....	14
2.1.5	Gebruikers en gebruikersgroepen.....	15
2.1.6	Trends en evoluties.....	15
2.2	Afwijkingsdossiers.....	16
2.2.1	Proces.....	16
2.2.2	Noodzakelijke informatie.....	16
2.2.3	Af- en/of goedkeuren van volledige dossiers.....	17
2.2.4	Databank afwijkingen.....	17
2.2.5	Groeperen van de soort aanvragen.....	18
3	Gebruikscijfers van pesticiden door openbare besturen.....	19
3.1	Data van 2015.....	19
3.1.1	Totaal gebruik.....	19
3.1.2	Gebruik per type pesticide.....	20
3.1.3	Gebruik per werkzame stof.....	21
3.2	Evolutie van het pesticidengebruik.....	23
3.2.1	Totaal gebruik 2010 - 2015.....	23
3.2.2	Gemeenten.....	24
3.2.3	Andere openbare besturen.....	31
3.3	Besluit.....	42
4	Afwijkingen van het verbod.....	43
4.1	Inleiding.....	43
4.2	Procedure 1 – Lijst met generieke afwijkingen voor het jaar 2015.....	44
4.2.1	Situering afwijkingskader.....	44
4.2.2	Opmaak van de generieke lijst voor het jaar 2015.....	44
4.2.3	Afwijkingsaanvragen.....	46
4.2.4	Procedure 1 in 2015 toegepast.....	46
4.2.5	Pesticidengebruik volgens procedure 1.....	47
4.3	Procedure 2 – Acuut gevaar in 2015.....	49

4.3.1	Situering afwijkingskader	49
4.3.2	Afwijkingsaanvragen	49
4.3.3	Pesticidengebruik volgens procedure 2	49
4.4	Procedure 3 – Probleemsoort of veiligheidsprobleem in 2015	50
4.4.1	Situering afwijkingskader	50
4.4.2	Afwijkingsaanvragen	51
4.4.3	Pesticidengebruik volgens procedure 3	52
4.5	Procedure 4 - Omvormingsprogramma voor de periode 2015-2017	54
4.5.1	Situering	54
4.5.2	Afwijkingsaanvragen	55
4.5.3	Pesticidengebruik volgens procedure 4 in 2015	57
4.6	Procedure 5 – Probleemterrein voor 2015	58
4.6.1	Situering	58
4.6.2	Afwijkingsaanvragen	59
4.6.3	Pesticidengebruik volgens procedure 5 in 2015	61
4.7	Geen afwijking aangevraagd	62
4.8	Beroepsprocedures in 2015	62
4.9	Overzicht van de procedures	63
4.9.1	Aantal afwijkingen voor 2015	63
4.9.2	Pesticidengebruik via de verschillende procedures.....	63
4.10	Besluit.....	64
bijlage 1	Afwijkingen en pesticidengebruik	65

LIJST VAN TABELLEN

tabel 1: belangrijke begrippen gebruikt in dit rapport alfabetisch geordend.....	9
tabel 2: drie voorbeelden van de samenstelling van een pesticide	14
tabel 3: totaal pesticidengebruik in werkzame stof (in kilogram en procentueel) opgedeeld per instantie voor 2015.....	19
tabel 4: pesticidengebruik opgedeeld naar type pesticide gerapporteerd door de openbare besturen voor het jaar 2015 uitgedrukt in kilogram werkzame stof	20
tabel 5: gebruik van de openbare besturen per werkzame stof in kilogram en in percentage voor 2015.....	21
tabel 6: totaal pesticidengebruik in werkzame stof tussen 2010 en 2015 (2015 gecorrigeerd en volledig) gerapporteerd door de openbare besturen	23
tabel 7: gemiddeld pesticidengebruik van de gemeenten voor de periode 2010 tot 2015 in werkzame stof (kilogram en procentueel)	28
tabel 8: gemiddeld gemeentelijk pesticidengebruik verzameld per provincie uitgedrukt in kilogram werkzame stof tussen 2010 en 2015.....	29
tabel 9: pesticidengebruik van de provincies in werkzame stof (kilogram) voor 2015.....	31
tabel 10: overzichtstabel gebruik van pesticiden in kilogram werkzame stof bij Vlaamse instanties in 2015	33
tabel 11: procedure 1 - Lijst met generieke afwijkingen voor het gebruiksjaar 2015 zoals gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 28 oktober 2014.....	45
tabel 12: overzichtstabel van het aantal instanties dat gebruik maakte van procedure 1 – lijst met de generieke afwijkingen voor het jaar 2015.....	47
tabel 13: overzicht van de gebruikscijfers per generieke afwijking in kilogram werkzame stof opgedeeld per gemeente, provincie, Vlaamse overheid, federale overheid, de groep ‘anderen’ en de totale hoeveelheid .	48
tabel 14: overzicht ingediende en goedgekeurde afwijkingen volgens procedure 3 opgedeeld per instantie.....	51
tabel 15: overzicht van het aantal aanvragen voor procedure 3 en de overeenkomstige oppervlakte opgedeeld naar reden van de aanvraag.....	52
tabel 16: overzicht van de gebruikscijfers volgens procedure 3 in kilogram werkzame stof opgedeeld in biodiversiteit, veiligheid en volksgezond en opgedeeld per soort instantie.....	53
tabel 17: overzicht van het aantal aangevraagde en toegekende afwijkingen en de bijhorende oppervlakte volgens procedure 4 opgedeeld per instantie.....	55
tabel 18: overzicht van het aantal afwijkingen volgens procedure 4 aangevraagd en toegekend opgedeeld naar terrein waarop de aanvraag betrekking heeft en de overeenkomstige oppervlakte.....	56
tabel 19: overzicht van de gebruikscijfers volgens procedure 4 in kilogram werkzame stof opgedeeld in terreintypes en instanties.....	57
tabel 20: overzicht van de aangevraagde en toegekende afwijkingen volgens procedure 5 opgedeeld per instantie.....	60
tabel 21: overzicht van het aantal aangevraagde en toegekende afwijkingen volgens procedure 5 en de overeenkomstige oppervlakte opgedeeld naar terrein waarop de aanvraag betrekking heeft.....	61
tabel 22: overzicht gebruikscijfers volgens procedure 5 in kilogram werkzame stof opgedeeld per instantie.....	62

1 INLEIDING

1.1 Situering

In 2003 werd gestart met de afbouw van het gebruik aan bestrijdingsmiddelen in Vlaanderen. De overheidsdiensten vervullen hierin een belangrijke rol. Sinds 2004 mogen zij in principe geen pesticiden meer gebruiken, tenzij ze een reductieprogramma indienden en uitvoerden zoals bepaald in het pesticidenreductiedecreet.

De beslissing voor deze omschakeling was in hoofdzaak terug te brengen tot de bezorgdheid voor het leefmilieu en de volksgezondheid. Omdat de publieke ruimte vaak verhard is, vormt ze een extra risico voor de bedreiging van het leefmilieu met pesticiden door afspoeling naar het watersysteem. De Europese kaderrichtlijn Water verplicht ons om tegen 2015 het gehalte aan residuen van bestrijdingsmiddelen in de waterketen terug te dringen tot een niveau nodig voor een gezond milieu.

Ook de Europese richtlijn Duurzaam Gebruik van Pesticiden van 2009 vraagt een bescherming van het aquatisch milieu en van de bronnen die gebruikt worden voor de productie van drinkwater.

Diezelfde Europese richtlijn Duurzaam Gebruik Pesticiden legt gebruiksbeperkingen of verbodsbepalingen op voor terreinen waar kwetsbare doelgroepen in aanraking kunnen komen met pesticiden. Daarnaast vraagt de richtlijn en het decreet duurzaam gebruik pesticiden om trends te signaleren over het gebruik van bepaalde werkzame stoffen.

In 2013 werden het decreet duurzaam gebruik van pesticiden en het bijhorende besluit gepubliceerd. Deze wetgeving zorgt voor de omzetting van de Europese richtlijn Duurzaam Gebruik van Pesticiden van 2009 en paste het bestaande pesticidenreductiedecreet aan de Europese regelgeving aan. Tegelijkertijd werd de doelgroep die onder beperkingen valt ruimer: alle openbare diensten en alle commerciële activiteiten met uitzondering van de land- en tuinbouwactiviteiten vallen onder de regelgeving.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (zie tabel 1) voor land- en tuinbouwtoepassingen geldt sinds 2014 de geïntegreerde gewasbescherming. Dit vormt geen onderdeel van dit rapport.

Vanaf 2015 geldt voor terreinen gebruikt voor openbare diensten een verbod op het gebruik van pesticiden. Ook in bepaalde kwetsbare zones zoals langsheen waterlopen, in drinkwaterbeschermingszones en op terreinen die toegankelijk zijn voor kwetsbare groepen geldt een verbod op het gebruik van pesticiden. Voor de andere terreinen die opgenomen zijn in de regelgeving geldt een minimumgebruik.

Dit rapport geeft een overzicht van de uitvoering van het decreet en besluit duurzaam gebruik van pesticiden voor het jaar 2015. 2015 is het eerste jaar waarin een verbod geldt en waarin het afwijkingskader van het besluit duurzaam gebruik pesticiden inging.

Het rapport heeft drie doelstellingen:

1. het bundelen van alle gegevens over het pesticidengebruik van openbare besturen in 2015;
2. het opvolgen van de evoluties van het gebruik van de openbare besturen;
3. het bundelen van alle gegevens over de afwijkingen van het pesticidenverbod voor het gebruiksjaar 2015.

Pesticidenreductiebesluit	Besluit van de Vlaamse Regering van 19 december 2008 houdende nadere regels inzake de reductieprogramma's ter vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door openbare diensten in het Vlaamse Gewest.
Pesticidenreductiedecreet	Decreet van 21 december 2001 houdende vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door openbare diensten in het Vlaamse Gewest.
Rapporteringsverplichting	De bepaling waarbij het doorgeven van het pesticidengebruik opgelegd wordt.
Reductieprogramma	Een programma tot vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen of tot wijziging van het soort bestrijdingsmiddel dat wordt gebruikt, opgemaakt door een openbare dienst, met het oog op de bescherming van mens en milieu met als doel tot een nulgebruik te komen op 1 januari 2015.
Terrein	Alle vlakke oppervlakken die geen onderdeel van een kunstwerk of gebouw zijn.
Werkzame stof	De chemische component die instaat voor de werking van het pesticide

N.B. Enkel de gewasbeschermingsmiddelen en de biociden die in België toegelaten zijn, mogen in België op de markt komen en volgens de toelatingsvoorschriften gebruikt worden. De federale overheid is verantwoordelijk voor deze productnormering.

1.3 Leeswijzer

In eerste instantie krijgt de lezer in dit rapport in [hoofdstuk 2](#) een overzicht van de oorsprong en verwerking van de gegevens.

[Hoofdstuk 3](#) is gelijklopend met de vorige rapporten over het gebruik van pesticiden door openbare besturen. Eerst worden de data van 2015 besproken, meer bepaald het totaal gebruik, het gebruik per type pesticide en het gebruik per werkzame stof. Daarna worden de gebruikscijfers van 2015 (in werkzame stof) tegenover die van de vorige jaren geplaatst. De verschillende instanties worden daarbij afzonderlijk besproken. Dit hoofdstuk sluit af met een besluit.

In 2015 is pesticidengebruik enkel nog in specifieke omstandigheden toegelaten. [Hoofdstuk 4](#) gaat in op de verschillende afwijkingsprocedures. Per afwijkingsprocedure is uitgewerkt waarvoor deze afwijking van het verbod gebruikt kan worden, hoeveel instanties er gebruik van maakten en welke hoeveelheid aan pesticidengebruik dit met zich meebracht in 2015. Op die manier wordt een relatie gelegd tussen de gebruikscijfers van 2015 in hoofdstuk 3.

Bijlage 1 bevat een overzicht van de verschillende instanties die rapporteerden, hun gebruiksgegevens voor 2015 en de afwijkingen die werden goedgekeurd.

2.1.2 Volledigheid en verificatie

2.1.2.1 Ruwe data

Uit de online inventaris komt een bestand dat alle ingevoerde gegevens bevat. Per pesticide of alternatieve methode die door de rapporteerder werd ingevoerd bevat dit bestand een aparte lijn. Deze gegevens bevatten nog bepaalde fouten en vragen een uitgebreide controle en verwerking.

De te rapporteren gegevens voor pesticiden zijn:

1. Terreineenheid: het type terrein waarop pesticiden toegepast zijn
2. De productnaam (automatisch aangevuld wanneer het toelatingsnummer wordt ingevuld)
3. Het toelatingsnummer van het product op de Belgische markt (automatisch aangevuld wanneer de productnaam wordt ingevuld)
4. Hoeveelheid gebruikt product in kilogram of liter
5. Oppervlakte waarop het product toegepast werd
6. Afwijkingsnummer waaronder een goedkeuring voor het gebruik verleend werd
7. Opmerking waarin bijkomende informatie gegeven kan worden

Verplicht in te vullen vakken zijn de nummers 1, 2, 3, 4 en 6. Oppervlakte en opmerkingen zijn geen verplichte velden omdat deze niet voor elke rapportering relevant zijn.

Het toepassingsgebied is opgedeeld in:

- Verhardingen:
 - o Open verharding
 - o Halfopen verharding
 - o Gesloten verharding
- Groenzone:
 - o Gras
 - o Houtige vegetatie
 - o Kruidige vegetatie
 - o Onbedekte grond
- Ziekten en plagen:
 - o Ziekten
 - o Plagen
 - o Ratten (buiten)
- Specifiek terrein
 - o Sportvelden
 - o Begraafplaatsen

2.1.2.2 Niveau van aanlevering pesticidengebruik

Via de online rapporteringstool wordt de rapportering zoveel mogelijk gestandaardiseerd. Waar mogelijk worden keuzemenu's gebruikt. Sommige invulvakken blijven echter vrije velden waar weinig controle bestaat over de invulling.

Zo is het vak 'afwijkingsnummer' bedoeld om slechts één afwijkingsnummer in op te nemen zodat gebruiksgegevens eenvoudig aan een bepaald terrein of een bepaalde probleemsoort gekoppeld kunnen

ze toch niet. Anderen geven door geen pesticiden meer te gebruiken voor het onderhoud in de gemeente, maar treden nog wel op bij plagen (bv. bruine rattenbestrijding).

Wie een officieel nulgebruik heeft doorgegeven en dus geen pesticiden meer gebruikt, hoeft niet te rapporteren.

2.1.4 Omrekening

2.1.4.1 Van product naar soort pesticide

De openbare besturen rapporteren de hoeveelheid gebruikte producten via de naam en het toelatingsnummer (zie 2.1.). De verschillende pesticiden op de markt hebben een gebruikstoelating voor een bepaald doelwitorganisme (bv. knaagdieren, mossen, insecten, ...).

Op basis van dit doelwitorganisme kunnen de pesticiden opgedeeld worden in verschillende groepen.

Voorbeelden zijn:

- herbiciden: tegen planten
- fungiciden: tegen schimmels
- insecticiden: tegen insecten
- acariciden: tegen spinachtigen
- rodenticiden: tegen knaagdieren
- mollusciciden: tegen weekdieren
- agiciden: tegen algen
- bryociden: tegen mossen

Verschiede producten zijn werkzaam tegen meerdere soortgroepen. Een heel aantal pesticiden heeft een gecombineerde werking zoals tegen insecten en mijten (insecticide/acaricide) of tegen schimmels en bacteriën (fungicide/bactericide). Deze producten werden in dit rapport opgenomen als een afzonderlijk type. Zo is er bijvoorbeeld het type 'fungicide/bactericide'. Het product wordt in dit geval dus niet apart opgenomen onder zowel het type fungicide als het type bactericide.

2.1.4.2 Van product naar werkzame stof

De gerapporteerde gegevens komen toe als hoeveelheid gebruikt product. Deze hoeveelheden worden omgezet naar werkzame stof, de chemische component die instaat voor de werking van het pesticide. Van elk product is de samenstelling gekend. Een pesticide kan één enkele werkzame stof bevatten of kan bestaan uit een combinatie van verschillende werkzame stoffen.

Ter verduidelijking is de samenstelling van enkele producten (Roundup Ultra, Bromabo Blok en Bofix) opgenomen in tabel 2.

tabel 2: drie voorbeelden van de samenstelling van een pesticide

Handelsmiddel	Toelatingsnummer	Samenstelling
Roundup Ultra	8504P/B	360 g/l GLYFOSAAT
Bromabo Blok	BE2013-0021	0,005% (0,05 g/kg) BROMADIOLONE
Bofix	8171P/B	40 g/l CLOPYRALID 200 g/l MCPA 200 g/l FLUROXYPYR

2.2 Afwijkingsdossiers

2.2.1 Proces

Afwijken van het verbod kan via 5 procedures. Van de 5 afwijkingsprocedures die men kan gebruiken moeten er 4 vooraf aangevraagd worden. De andere procedure omvat een lijst met generieke afwijkingen waaraan geen aanvraag vooraf gaat. Meer over de verschillende procedures is opgenomen in 4.

Het verloop van een afwijkingsaanvraag bestaat steeds uit vijf stappen:

1. De aanvrager heeft een probleemplant(en), -dier(en), -terrein(en), waarvoor conform de doelstelling van het decreet en volgens de richtlijnen een afwijking kan ingediend worden. De aanvrager maakt een dossier op.
2. De aanvrager dient het dossier in bij de VMM.
3. De VMM behandelt het dossier en kan bijkomende info opvragen.
4. De VMM keurt de aanvraag om pesticiden te gebruiken goed, geeft randvoorwaarden op voor het gebruik of keurt af.
5. De aanvrager houdt de gebruiksgegevens bij gedurende 5 jaar. De openbare besturen rapporteren de gebruiksgegevens voor 1 april van het jaar na gebruik.

Voor elk van de vier procedures is een apart aanvraagformulier opgemaakt dat de noodzakelijke gegevens bevroegt.

De procedures en de aanvraagformulieren zijn te vinden op www.vmm.be/zonderisgezonder.

De VMM vraagt om de dossiers digitaal in te dienen en te sturen naar pesticidenreductie@vmm.be.

Bepaalde aanvragen komen enkel op papier binnen, sommige gemeenten dienen zowel digitaal als op papier in.

2.2.2 Noodzakelijke informatie

De VMM controleert het ingediende formulier op volledigheid. Bij ontbrekende informatie wordt bijkomende info opgevraagd bij de contactpersoon vermeld op het aanvraagformulier.

Regelmatig ontbreekt de handtekening van de verantwoordelijke. Bij steden en gemeenten wordt een handtekening gevraagd van de burgemeester of gemeentesecretaris. Dit vormt het bewijs dat de afwijking van het verbod gedragen wordt door de gemeente of stad.

Een ander veel vastgesteld probleem is het opnemen in het formulier van een product dat niet toegelaten is voor de specifieke toepassing. Dit wordt nagegaan op www.fytoweb.be of rechtstreeks bij de bevoegde diensten van de FOD volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en milieu. Er wordt aan de aanvrager voorgesteld een product op te geven dat wel een toelating heeft voor gebruik in België. Via het doorgeven van een correct product voor de beoogde toepassing kan het dossier vervolledigd worden.

Voor sportterreinen bestaat er een vereenvoudigde procedure. Voor veel voorkomende probleemsituaties werd de motivatie voor de noodzaak van pesticidengebruik ingediend door de sportsector. De individuele aanvragers moeten op die manier niet het volledige afwijkingsformulier invullen, wat zorgt voor een administratieve vereenvoudiging.

Voor procedure 1 moet geen afwijkingsdossier ingediend worden. Het afwijkingsnummer is opgenomen in de lijst van de generieke afwijkingen.

2.2.5 Groeperen van de soort aanvragen

2.2.5.1 Soortspecifieke aanvragen (procedures 1, 2 en 3)

De soortspecifieke aanvragen (procedures 1, 2 en 3) worden gegroepeerd op soortniveau of veiligheid voor verdere verwerking.

Daarna worden de aanvragen gegroepeerd onder deze drie groepen:

- biodiversiteit
- veiligheid
- volksgezondheid

Voorbeelden van aanvragen die vallen onder 'biodiversiteit' zijn Amerikaanse vogelkers, Witte Abeel. Onder 'veiligheid' past het onderhoud van de spoorbedding van Infrabel. Onder 'volksgezondheid' is het gebruik van het rattenvergift geplaatst.

2.2.5.2 Terreinspecifieke aanvragen (procedure 4 en 5)

De terreinspecifieke aanvragen (procedure 4 en 5) zijn ingedeeld in volgende groepen:

- begraafplaatsen
- infrastructuur
- parken en plantsoenen
- parkings, pleinen en paden
- sportvelden

Onder 'begraafplaatsen' vallen de kerkhoven (gelegen naast en rondom een kerk) en begraafplaatsen. Bij de groep 'infrastructuur' zijn seininstallaties, overwegen, duikers, stockageplaatsen, spoorbedding van de tram geklasseerd.

Onder 'parken en plantsoenen' zijn de groenvoorzieningen en bijhorende verhardingen geklasseerd.

De groep 'parkings, pleinen en paden' bevat voetpaden, marktpleinen, ... Ook de eilandperrons van de NMBS zijn in deze groep ondergebracht gezien hun functie gelijkaardig is aan die van een plein.

De sportvelden zijn de terreinen waarop de sport beoefend wordt. Deze velden kunnen verhard zijn, bedekt zijn met een kunststof of bestaan uit natuurgras.

3 GEBRUIKSCIJFERS VAN PESTICIDEN DOOR OPENBARE BESTUREN

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van het totale pesticidengebruik in Vlaanderen door de openbare besturen met een rapporteringsverplichting (2.1.1).

In het eerste deel worden de data van 2015 besproken. Eerst komt het totaal gebruik per gebruiksgroep (2.1.5) aan bod daarna gevolgd door het gebruik opgedeeld per type pesticiden (2.1.4.1) en per type werkzame stof (2.1.4.1).

Meer specifieke informatie over gebruiksgegevens gekoppeld aan het afwijkingskader is opgenomen in Hoofdstuk 4 Afwijkingen van het verbod.

Meer informatie over hoe de gegevens verzameld en verwerkt zijn, is te vinden in hoofdstuk 2.1.2.

3.1 Data van 2015

3.1.1 Totaal gebruik

In totaal werd 8,8 ton werkzame stof gerapporteerd voor het gebruiksjaar 2015. De tabel 3 geeft het overzicht opgedeeld in de verschillende gebruikersgroepen (2.1.5).

Het pesticidengebruik in 2015 situeerde zich vooral binnen de instanties van de federale overheid. Zij staan in voor 80 procent van de hoeveelheid pesticiden die gerapporteerd werd in Vlaanderen. De gemeenten stonden in voor 13 procent van het pesticidengebruik. Een aandeel van 7 procent is afkomstig van beheer binnen de Vlaamse overheid. De provincies hebben een jarenlange voortrekkersrol gespeeld in het pesticidenvrij beheer die duidelijk loont. Het pesticidengebruik van de provincies is verwaarloosbaar. Binnen de groep 'Andere' vallen de openbare besturen die een klein aandeel hebben in het pesticidengebruik en niet thuishoren onder één van de overige groepen. Het gaat onder meer over polders en wateringen, OCMW's, havenbedrijven, universiteiten, ziekenhuizen, ... Dit verklaart het lage cijfer.

Een volledig overzicht van het pesticidengebruik per instantie is te vinden in bijlage 1.

tabel 3: totaal pesticidengebruik in werkzame stof (in kilogram en procentueel) opgedeeld per instantie voor 2015

Instantie	Pesticidengebruik	
	Werkzame stof (kilogram)	Percentage van totaal gebruik
Gemeente	1114,0	12,6%
Provincie	41,0	0,5%
Vlaamse overheid	597,2	6,8%
Federale overheid	7063,2	80,1%
Andere	0,006	<0,5%
Totaal	8816,0	100%

3.1.2 Gebruik per type pesticide

Pesticiden kunnen ingedeeld worden op basis van hun werking. Bijvoorbeeld tegen ongewenste planten, tegen ongewenste insecten, ... (2.1.4.1).

Het bestrijden van ongewenste planten, de onkruiden, is veruit de meest voorkomende reden voor het gebruik van pesticiden. Herbicidegebruik maakt, zoals in tabel 4 weergegeven, 97 procent uit van de totale hoeveelheid werkzame stof die in Vlaanderen gebruikt werd door de openbare besturen.

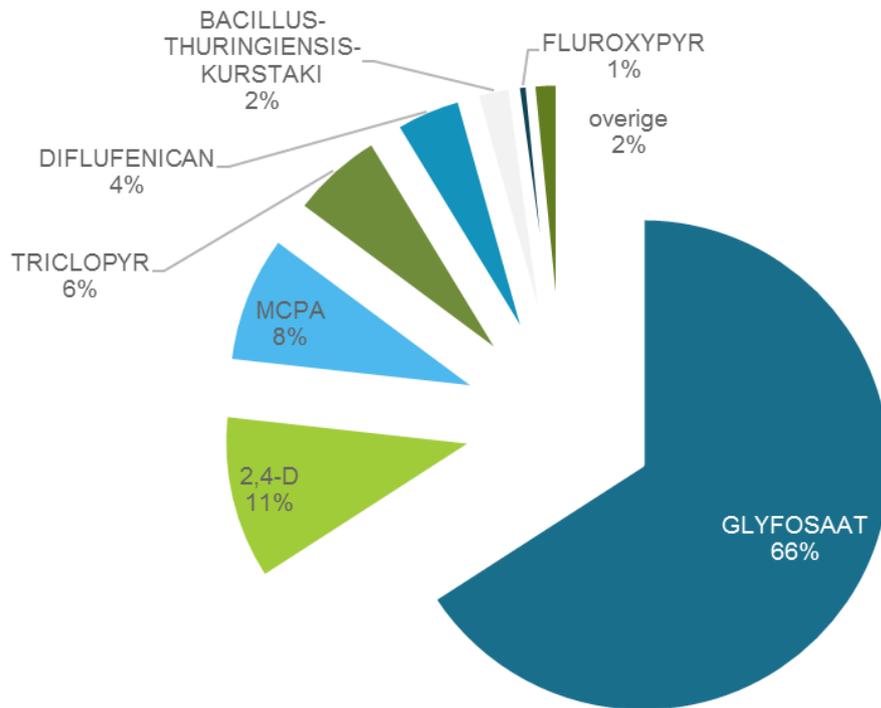
Insecticiden vormen de overige 2 procent. Buiten de bestrijding van wespen en eikenprocessierups werden nauwelijks insecticiden toegepast.

Voor de rattenbestrijding werd 2 kilogram werkzame stof gebruikt. In de meest gebruikte rodenticiden zit slechts 0,005 procent werkzame stof. Dat wil zeggen dat er per kilogram rattenvergif 0,00005 kilogram werkzame stof te vinden is. Hoewel er dus maar 2 kilogram werkzame stof werd gebruikt over heel Vlaanderen gaat het hier om 40 ton graantjes, blokjes en pasta's die werden uitgelegd.

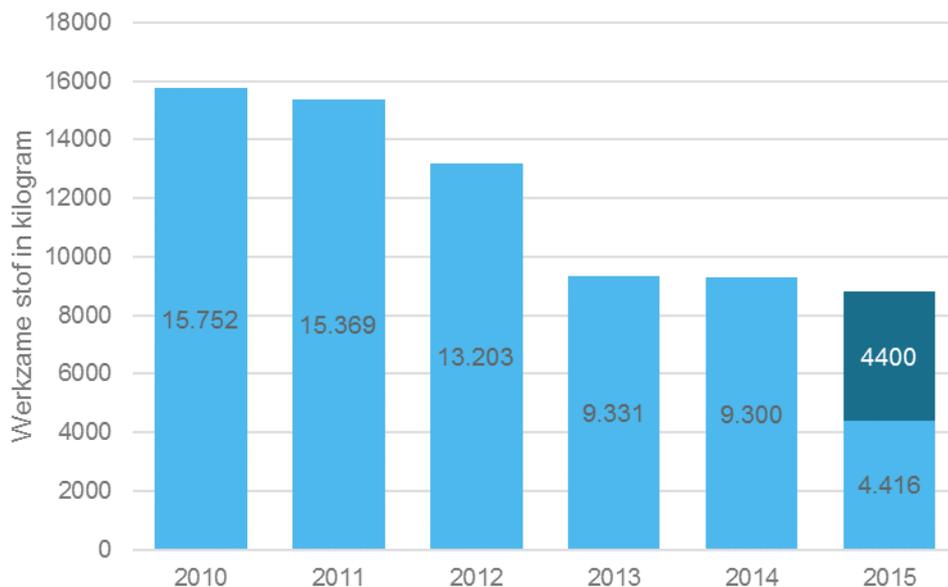
De fungiciden, acariciden en andere soorten pesticiden die weinig gebruikt worden, zijn klassieke gewasbeschermingsmiddelen uit de sierteelt die in plantencollecties werden ingezet.

tabel 4: pesticidengebruik opgedeeld naar type pesticide gerapporteerd door de openbare besturen voor het jaar 2015 uitgedrukt in kilogram werkzame stof

Type pesticide	Pesticidengebruik	
	Werkzame stof (kilogram)	Percentage van totaal werkzame stof
Herbicide	8559,8	97,1%
Insecticide	210,9	2,4%
Fungicide	39,6	0,5%
Algicide	2,7	<0,5%
Rodenticide	2,0	<0,5%
Molluscicide	0,7	<0,5%
Acaricide	0,3	<0,5%
Insecticide, Acaricide	<0,1	<0,5%
Insecticide, Acaricide, Nematicide	<0,1	<0,5%
Totaal	8816,0	100%

figuur 1: procentueel aandeel van de verschillende werkzame stoffen in het totale pesticidengebruik gerapporteerd door de openbare besturen voor het jaar 2015

figuur 2: evolutie van het totale pesticidengebruik door openbare besturen in Vlaanderen.

In donkerblauw wordt een bijkomende rapportering weergegeven die in 2010-2014 niet gerapporteerd werd.

Bij het vergelijken van de gecorrigeerde cijfers van 2015 (dus de lichtblauwe balken in figuur 2) blijkt wel een sterke daling van het gebruik.

Deze sterke daling t.o.v. 2014 is vooral gerealiseerd door de inspanningen van de gemeenten (zie 3.2.2). Waar zij in 2014 nog een aandeel van 51 procent hadden in het pesticidengebruik in Vlaanderen is dat in 2015 gedaald naar 13 procent (zie tabel 3).

3.2.2 Gemeenten

De evolutie van het gebruik van de gemeenten gebeurt op twee wijzen. De gemeenten worden onderling vergeleken via een klasse-indeling. Voor het gebruiksjaar 2015 is een aparte klasse-indeling toegevoegd. Daarnaast wordt het gemiddelde gebruik van de gemeenten uitgezet voor de periode 2010 tot en met 2015.

3.2.2.1 Vergelijking van de gemeenten onderling – 2010 tot 2015

Om een beter zicht te krijgen op de afbouw van het pesticidengebruik bij gemeenten is een klasse-indeling gemaakt. De klassen zijn: 'geen gebruik van pesticiden', 'minder dan 10 kilogram werkzame stof', 'tussen 10 en 25', 'tussen 25 en 50 kilogram', 'tussen de 50 en 100 kilogram', 'meer dan 100 kilogram', 'geen gegevens (wegens geen rapportering)' (meer info in 2.1.6.1).

Het aantal gemeenten per klasse is opgenomen in figuur 3 voor de periode tussen 2010 en 2015. Om de algemene trend zichtbaar te maken werd ervoor gekozen om de klasse-indeling van voorgaande jaren (terug in de tijd tot 2010) te behouden.

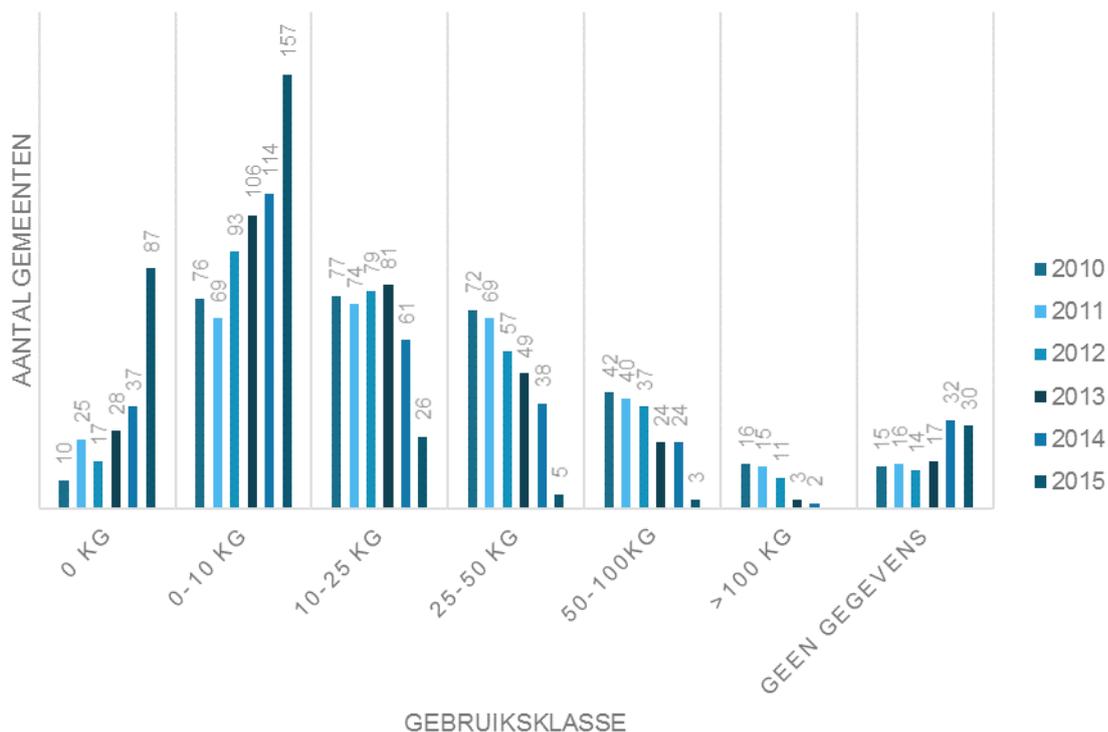
Vanwege het dalende pesticidengebruik komen steeds meer gemeenten terecht in de laagste gebruiksklassen.

Het aantal nulgebruikers stijgt sterk: 87 gemeenten hebben hun terreinen een jaar volledig zonder pesticiden beheerd. De bulk van gemeenten heeft nog een afwijking gekregen of gebruikt en valt in de klasse 0-10 kilogram.

De trend waarbij de grootgebruikers in de hoogste categorieën afnemen is heel duidelijk. Vanaf het verbod in 2015 gebruikt er niemand meer dan 100 kilogram werkzame stof.

Drie gemeenten vallen in de klassen tussen 50 en 100 kilogram. Vijf gemeenten vallen in de klasse 20-50 kilogram. Ter duiding: al in 2012 was het gemiddeld gebruik van de Vlaamse gemeenten 26 kilogram werkzame stof.

Het aantal gemeenten dat niet rapporteerden is iets gedaald ten opzichte van 2014. 30 gemeenten rapporteerden niet.

figuur 3: evolutie van het pesticidengebruik per klasse voor de gemeenten tussen 2010 en 2015

De klassen opgenomen in figuur 3 zijn vrij groot. Het gebruik door gemeenten in 2015 situeert zich vooral in de heel lage klassen wat maakt dat er veel nuance verloren gaat. Daarom werd er voor gekozen om het aantal gemeenten ook uit te zetten tegenover het aantal kilogram werkzame stof. De klassen zijn hier beperkt tot 1 kilogram.

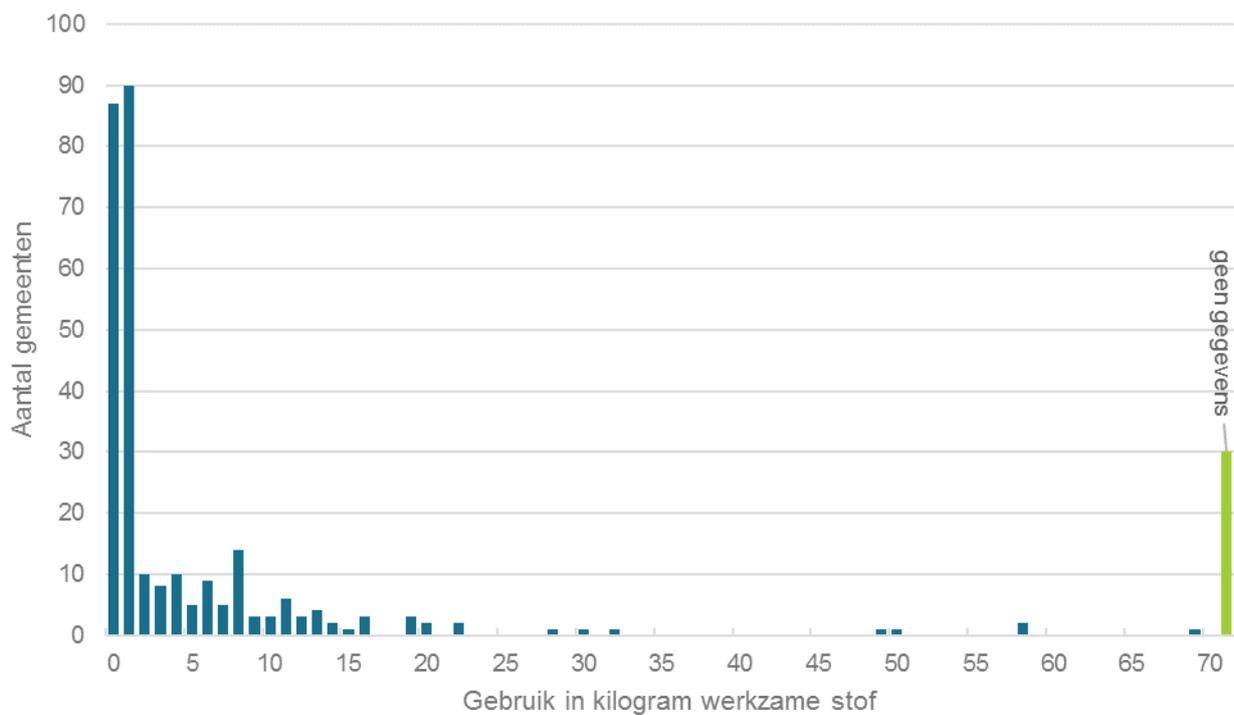

Nog duidelijker dan in figuur 3 blijkt uit figuur 4 dat het gros van de gemeenten zeer weinig pesticiden gebruikten in 2015. Zo gebruikten 177 gemeenten minder dan 1 kilogram werkzame stof: er zijn 87 nulgebruikers en 90 met minder dan 1 kilogram.

De rechterkant van de grafiek bevat veel minder gemeenten. Maar 12 gemeenten bevinden zich boven 20 kilogram werkzame stof. De 5 uitschieters van meer dan 40 kilogram zijn in twee gevallen een gevolg van exotenbestrijding en in één gemeente van een verdunningsfout die de externe aannemer maakte bij het aanmaken van het pesticide (2.1.2.3). Bij de twee overige hoge cijfers gaat het om regulier onderhoud.

Voor de volledigheid van de data is aan de rechterzijde van de grafiek in groen weergegeven hoeveel gemeenten niet rapporteerden.

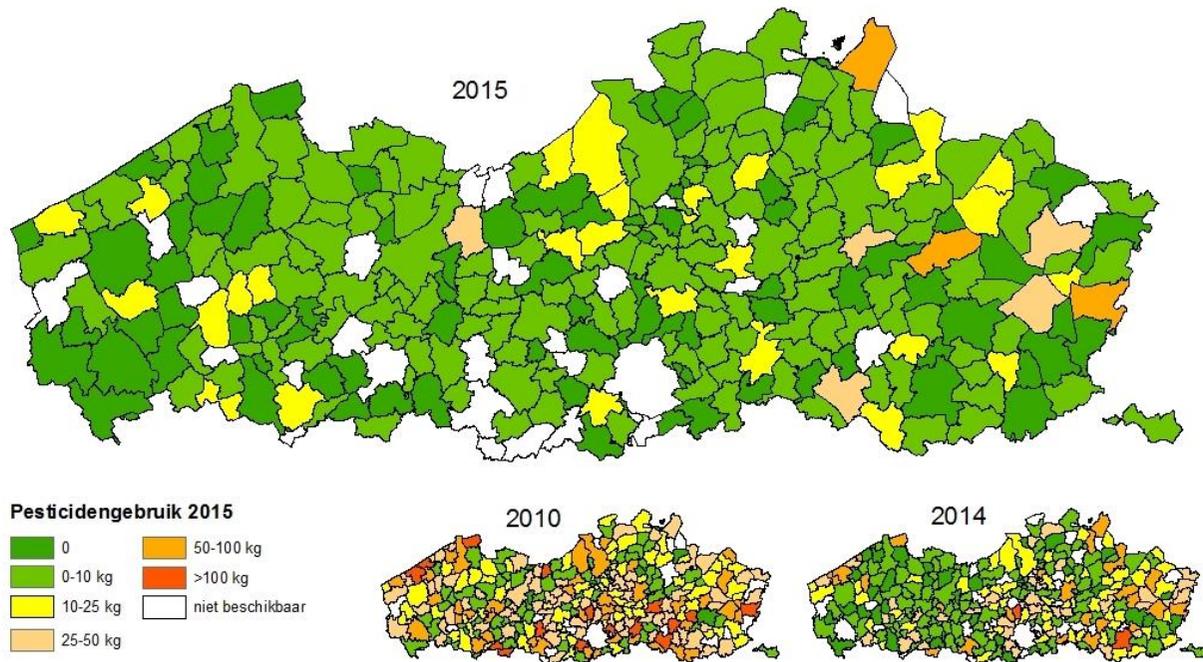
De bijlage 1 geeft de gebruiksgegevens van alle Vlaamse gemeenten voor het gebruiksjaar 2015.

figuur 4: spreiding van het pesticidengebruik (in kilogram werkzame stof) van de gemeenten in 2015

In groen staan het aantal gemeenten waarvan geen rapportering toekwam en waarvan ook geen nulgebruik werd doorgegeven aan de VMM.

figuur 5: inkleuring van de gebruiksgegevens van de gemeenten in klassen werkzame stof voor het gebruiksjaar 2015 met ter vergelijking ook 2010 en 2014

De figuur 5 geeft de weergave met de inkleuring per gemeente voor de gebruikscijfers van 2015, met verkleinde weergaven van 2010 en 2014.

Hieruit blijkt heel duidelijk de algemene daling in het pesticidengebruik van de gemeenten.

Bepaalde gemeenten bouwden evenwel het pesticidengebruik weinig of niet af en dalen niet van klasse of vertonen zelfs een stijgend pesticidengebruik.

Hierbij is te vermelden dat dit doorgaans gemeenten zijn die een groot areaal bos beheren. In deze bosbeheerplannen is een bestrijding van exoten opgenomen waarvoor meestal glyfosaat gebruikt en toegelaten is.

3.2.2.2 Evolutie van het gemiddeld pesticidengebruik bij gemeenten

Om de evolutie van het pesticidengebruik bij gemeenten te evalueren, is - net zoals de twee vorige rapporten - gewerkt met het gemiddelde pesticidengebruik per gemeente.

Dit gemiddelde pesticidengebruik per gemeente voor de jaren 2010 tot en met 2015, is uitgezet in tabel 7 en figuur 6.

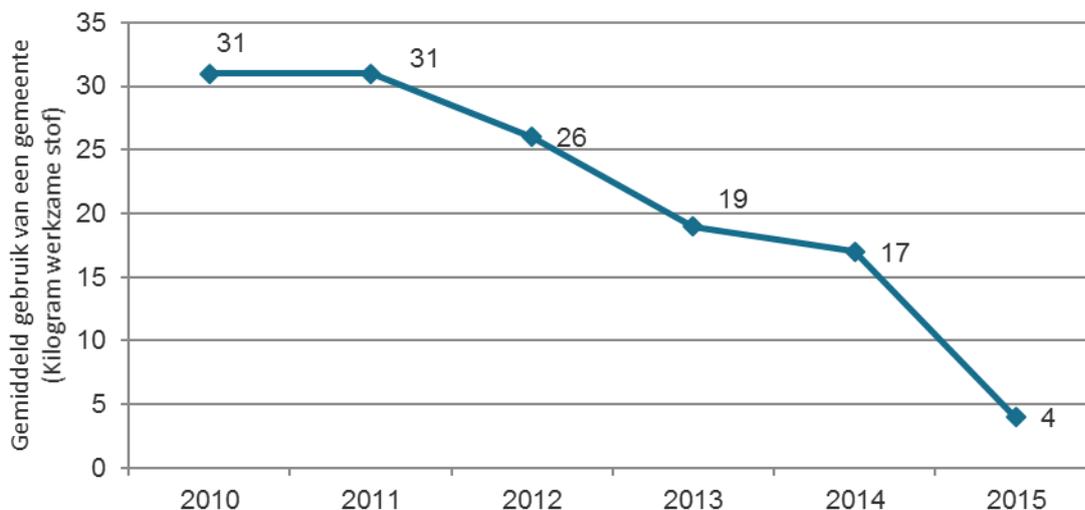
tabel 7: gemiddeld pesticidengebruik van de gemeenten voor de periode 2010 tot 2015 in werkzame stof (kilogram en procentueel)

Jaartal	Gemiddeld pesticidengebruik	
	Werkzame stof in kilogram)	Percentage ten opzichte van 2010
2010	31	100
2011	31	100
2012	26	84
2013	19	61
2014	17	55
2015	4	13

In 2010 ligt het gemiddelde gebruik van een gemeente op 31 kilogram werkzame stof. De hoeveelheid daalt tot 17 kilogram werkzame stof in 2014. In 2015 gaat het om 4 kilogram werkzame stof die gemiddeld gebruikt wordt.

De dalende trend is duidelijk zichtbaar met een heel sterke daling tussen de gebruikte hoeveelheid in 2014 en 2015. Dit ten gevolge van het verbod op het gebruik van pesticiden voor openbare diensten vanaf 2015.

figuur 6: evolutie van het gemiddeld pesticidengebruik in kilogram werkzame stof per gemeente tussen 2010 en 2015

Om een mogelijke regionale verschil te herkennen, zijn voor de verschillende jaren de gebruikscijfers van de gemeenten per provincie verzameld.

Zoals blijkt uit tabel 8 en figuur 7 zijn er geografische verschillen in het pesticidengebruik.

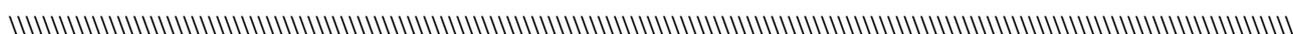
tabel 8: gemiddeld gemeentelijk pesticidengebruik verzameld per provincie uitgedrukt in kilogram werkzame stof tussen 2010 en 2015

Jaartal	Gemiddeld gemeentelijk pesticidengebruik (kilogram werkzame stof)				
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen
2010	17	36	30	44	33
2011	21	34	25	50	28
2012	18	31	23	37	23
2013	14	25	17	28	16
2014	14	24	11	26	14
2015	4	7	3	4	3

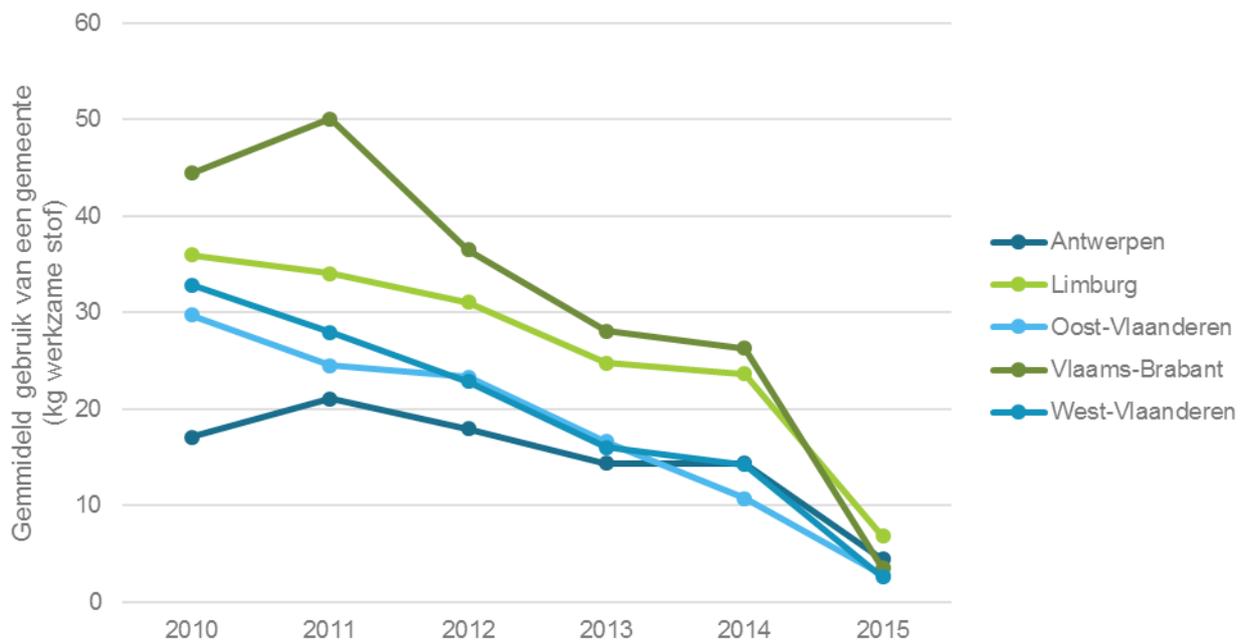
Tussen 2010 en 2014 gebruikten gemeenten in Vlaams-Brabant gemiddeld genomen de grootste hoeveelheid werkzame stof, de Antwerpse gemeenten de kleinste hoeveelheid.

In 2015 ligt het gemiddeld gemeentelijk gebruik erg dicht bij elkaar in absolute termen. Waar er in 2010 tussen het hoogste (44 kilogram) en laagste (17 kilogram) provinciaal gemiddelde nog een verschil bestond van 27 kilogram is dit in 2015 nog maar een verschil van 4 kilogram tussen de respectievelijke hoogste (7 kilogram bij de gemeenten gelegen in de provincie Limburg) en laagste (3 kilogram – gemeenten gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen) provinciale gemiddelden.

Hoewel de onderlinge verschillen klein geworden zijn, zijn er relatief gezien nog vrij grote verschillen waarbij de gemiddelde Limburgse gemeente meer dan dubbel zoveel gebruikt als de gemiddelde Oost-of West-Vlaamse gemeente.

Een sluitende verklaring hiervoor is niet te geven maar mogelijke pistes zijn de andere bodemsamenstelling; zanderig in de Kempen en de kust tegenover lemig in Vlaams-Brabant bijvoorbeeld. Het is ook mogelijk dat een ander gemeentelijk beleid aan de basis ligt van de onderlinge verschillen.

figuur 7: evolutie van het gemiddeld pesticidengebruik van de gemeenten verzameld per provincie tussen 2010 en 2015

3.2.3 Andere openbare besturen

Alle openbare besturen die gevestigd zijn op het grondgebied van het Vlaamse Gewest moeten de regelgeving van het decreet en het besluit duurzaam gebruik pesticiden naleven. Ook het pesticidenverbod geldt voor hen vanaf 1 januari 2015.

Alle openbare besturen moeten ook conform de wetgeving hun gebruiksgegevens rapporteren, tenzij ze gekozen hebben om geen pesticiden te gebruiken (zie 2.1.3).

In totaal gaat het voor alle openbare besturen (exclusief gemeenten) over 7.701 kilogram werkzame stof in 2015.

Uit de gerapporteerde gegevens is een aantal instanties geselecteerd die meer in detail besproken worden in dit rapport. Dit zijn:

- de vijf provincies
- verschillende Vlaamse overheidsinstantie zoals ANB, AWV, Bloso, De Scheepvaart, VMM, W&Z
- NMBS en Infrabel

Van de andere instanties zijn de gebruikte hoeveelheden pesticiden zeer beperkt, zijn er geen gerapporteerde gegevens of zijn die onvolledig.

3.2.3.1 Provincies

De provincies waren jarenlang de voortrekkers van het pesticidenvrije beleid en coördineerden en ondersteunden de gemeenten van hun provincie bij de afbouw.

Dit weerspiegelt zich in de gebruikscijfers voor 2015, die verzameld zijn in tabel 9.

De vijf provincies gebruikten samen in 2015 nog 41 kilogram werkzame stof. Dat is minder dan de helft van het gebruik in 2014 (91 kilogram).

tabel 9: pesticidengebruik van de provincies in werkzame stof (kilogram) voor 2015

Provincie	Pesticidengebruik
	Werkzame stof (kilogram)
Antwerpen	6,6
Limburg	4,4
Oost-Vlaanderen	22,8
Vlaams-Brabant	6,3
West-Vlaanderen	0,9
Totaal	41,0

De figuur 8 geeft een overzicht van het pesticidengebruik van de vijf provincies voor de gebruiks jaren 2010 tot en met 2015.

Het hoogste gebruik in 2015 komt de provincie Oost-Vlaanderen toe. Het naar verhouding hoge gebruik van Oost-Vlaanderen ten opzichte van de vorige jaren, is te wijten aan het gebruik van een fungicide op het

golfterrein van provinciaal domein Puyenbroeck (22 kilogram werkzame stof). Hier werd geen afwijking voor aangevraagd vanwege een miscommunicatie binnen de provincie (zie 4.7).

De afwijking die de provincie verkreeg voor het behandelen van de collecties van het arboretum Het Leen werd vanwege het gunstige groeiseizoen niet gebruikt (procedure 5). Een kleine hoeveelheid werd gebruikt voor ratten- en wespenbestrijding (procedure 1).

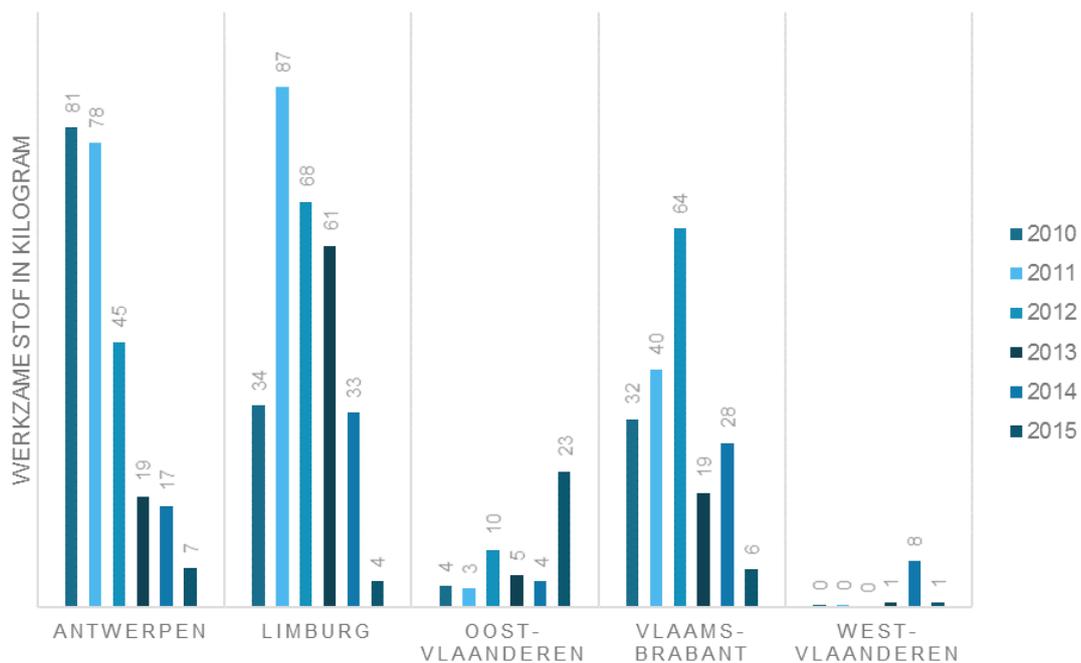
Voor de jaren 2010 tot en met 2014 heeft de provincie Oost-Vlaanderen een laag verbruik tegenover de andere provincies.

In de provincie Antwerpen werden pesticiden gebruikt voor het beschermen van de collecties van het arboretum Kalmthout, het Vrijbroekpark en het Vrieselhof (procedure 5). Daarnaast werden ook bruine rat en Amerikaanse vogelkers chemisch bestreden (procedure 1). Het gebruik daalt ten opzichte van de voorgaande jaren.

Pesticidengebruik in de provincie Limburg gebeurde op de collecties van het domein Bokrijk (procedure 5). Daarbuiten werd ook het natuurgras van het sportcomplex Dommelhof onderhouden met pesticiden (procedure 5). De daling van het pesticidengebruik in Limburg is heel uitgesproken.

De provincie Vlaams-Brabant maakte gebruik van pesticiden binnen de omvorming van de rotstuin in Huizingen (procedure 4) en voor de bestrijding volgens procedure 1 van zowel ratten, wespen als reuzenberenklauw. Buiten dit gebruik volgens een afwijking maakte ook het provinciaal recreatiedomein Halve Maan gebruik van pesticiden (0,8 kilogram werkzame stof) zonder afwijking. Desondanks is het totale gebruik van de provincie heel beperkt en betekent het een sterke daling.

De provincie West-Vlaanderen gebruikte een afwijking om witte abeel te bestrijden langs de abdijenroute (procedure 3). Ook rattenbestrijding vond er plaats (procedure 1). Dit ligt in lijn met het beperkte gebruik in de vorige jaren.

figuur 8: evolutie van het pesticidengebruik bij de vijf provincies voor de periode 2010-2015

3.2.3.2 Vlaamse instanties

Het totale gebruik van de Vlaamse overheidsinstanties (zie tabel 10) bedraagt 597,2 kilogram werkzame stof.

BLOSO (Sport Vlaanderen) en Waterwegen en Zeekanaal gaven een nulgebruik door.

Het beheer van uitheemse planten in de Vlaamse bos- en natuurreservaten door het Agentschap Natuur en Bos vormt de hoofdmoot van dit pesticidengebruik (438 kilogram werkzame stof).

Ook de ballastbeddingen van De Lijn hebben een groot aandeel in het pesticidengebruik binnen de Vlaamse overheid (110,5 kilogram werkzame stof).

Het Agentschap Wegen en Verkeer gebruikte 43 kilogram om de eikenprocessierups te bestrijden.

tabel 10: overzichtstabel gebruik van pesticiden in kilogram werkzame stof bij Vlaamse instanties in 2015

Instantie	Pesticidengebruik Werkzame stof (kilogram)
ANB	437,8
AWV	42,8
BLOSO	0,0
De Lijn	110,5
De Scheepvaart	5,2
VMM	0,8
W&Z	0,0
Totaal	597,2

Agentschap voor Natuur en Bos

Het Agentschap Natuur en Bos (ANB) beheert omvangrijke groene gebieden. Het beheer van de meeste bos- en natuurreservaten is gericht op het inrichten van habitats die voldoen aan de Europese richtlijnen. In een aantal gevallen wordt die doelstelling verhinderd door de massale aanwezigheid van invasieve uitheemse planten.

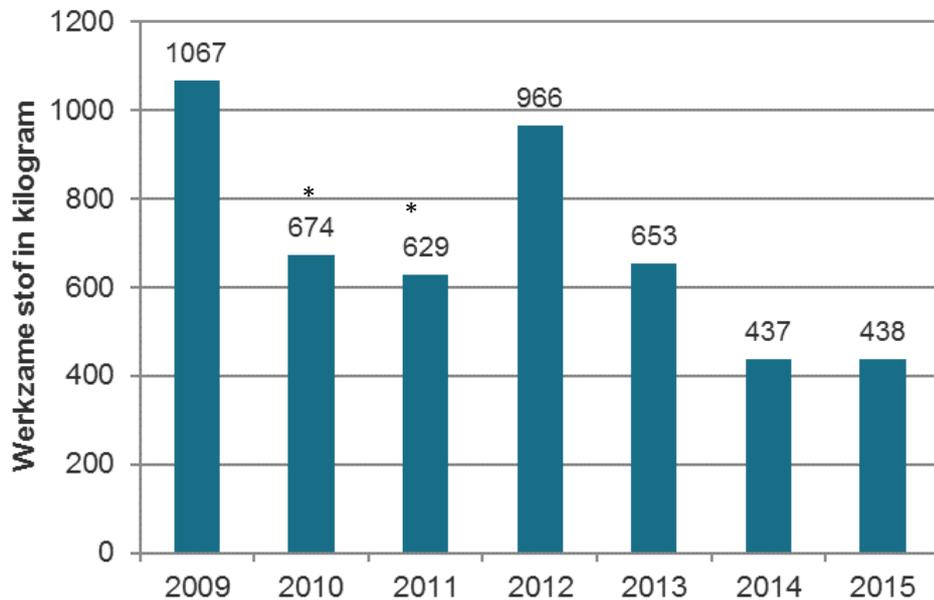
ANB gebruikt bij de bestrijding van sommige invasieve, uitheemse planten producten op basis van glyfosaat. Dit is vooral het geval bij de bestrijding van Amerikaanse vogelkers (procedure 1). De bestrijding gebeurt per locatie maximum twee keer, tijdens twee opeenvolgende behandelingen. Na deze chemische bestrijding kan de invasieve exoot verder aangepakt worden zonder gebruik van chemische middelen. Ook voor de bestrijding van Japanse duizendknoop wordt glyfosaat toegepast.

Overigens beheert het ANB ook de museumtuin van het kasteel van Gaasbeek en de rozentuin Coloma. Op beide terreinen worden pesticiden toegepast ter bescherming van de plantencollecties (procedure 5). Het aandeel van dit pesticidengebruik is verwaarloosbaar tegenover het gebruik voor bestrijding van uitheemse planten.

In figuur 9 is een gebruik te zien van meer dan 1.000 kilogram in 2009 dat schommelend daalt naar net onder 1.000 kilogram in 2012. De schijnbare daling in 2010 en 2011 komt doordat één van de provinciale directies toen niet rapporteerde. De inspanningen die ANB doet om stelselmatig het gebruik van glyfosaat verder terug te dringen, zijn duidelijk zichtbaar aan de dalende trend vanaf 2012 over de jaren 2013 en 2014. Tussen 2014 en 2015 is er geen relevant verschil in pesticidengebruik.

In 2015 wordt nog 438 kilogram werkzame stof gebruikt of ongeveer 41 procent van de hoeveelheid in 2009.

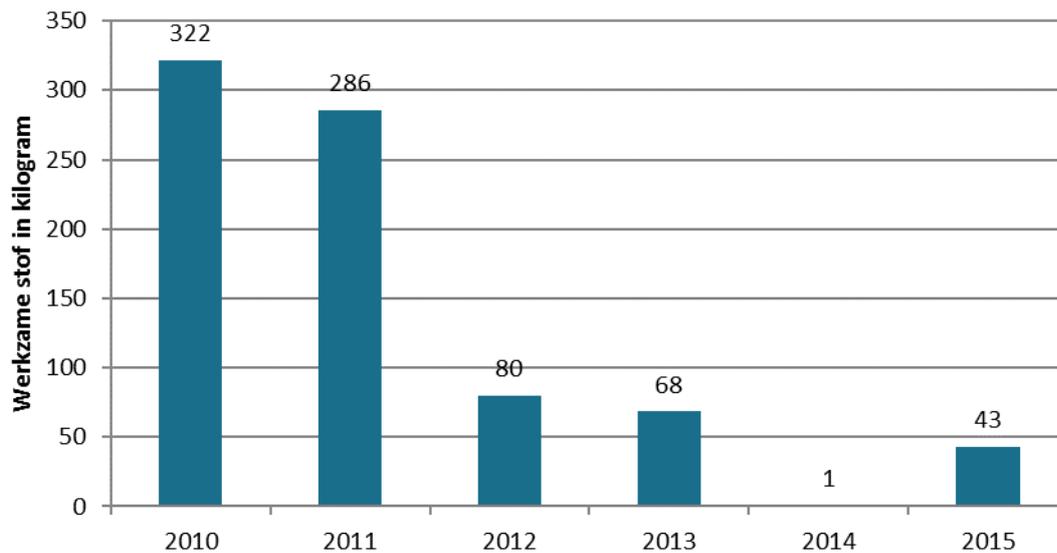
figuur 9: evolutie van het pesticidengebruik (zowel voor beheer van uitheemse soorten als voor bescherming van de collecties) in kilogram werkzame stof bij het Agentschap Natuur en Bos in de periode 2009-2015

(*) In de jaren 2010 en 2011 rapporteerde een provinciale instantie niet. Vanaf 2014 gebeurt de rapportering centraal en niet langer provinciaal.

Agentschap Wegen en Verkeer

Het Agentschap Wegen en Verkeer beheert en onderhoudt heel wat kilometers aan snelwegen, gewestwegen en fietspaden. AWV bouwde het pesticidengebruik stelselmatig af tot 2014, waarin nog in beperkte mate eikenprocessierupsen bestreden werden maar deze trend breekt in 2015 wanneer het pesticidengebruik opnieuw stijgt naar 43 kilogram werkzame stof (figuur 10).

In 2015 werd sterker ingezet op de bestrijding van eikenprocessierups (34,8 kilogram werkzame stof) langs de gewestwegen (procedure 1). Ook het beheer van de invasieve uitheemse planten Amerikaanse vogelkers, Japanse duizendknoop en reuzenberenklauw zijn soorten waarvoor pesticiden ingezet werden volgens de voorwaarden zoals opgenomen in procedure 1.

figuur 10: evolutie van het pesticidengebruik in kilogram werkzame stof bij AWV in de periode 2010 tot 2015

Bloso

Bloso werd op 1 januari 2016 omgedoopt naar Sport Vlaanderen. De naam Bloso wordt doorheen dit rapport gebruikt gezien het gaat over de gebruiksgegevens van 2015, voor de hervorming.

Elk Bloso-centrum, onder de naam Sport Vlaanderen, heeft aangegeven al haar sportinfrastructuur zonder pesticiden te hebben beheerd in 2015.

De Lijn

De Vlaamse Vervoersmaatschappij De Lijn beheert stalplaatsen en infrastructuur voornamelijk op een alternatieve manier.

Op de ballastbeddingen van de trams wordt in beperkte mate chemisch bestreden (in 2015 goedgekeurde afwijking via procedure 5). Via proefstroken test De Lijn verschillende alternatieve bestrijdingsmethoden uit.

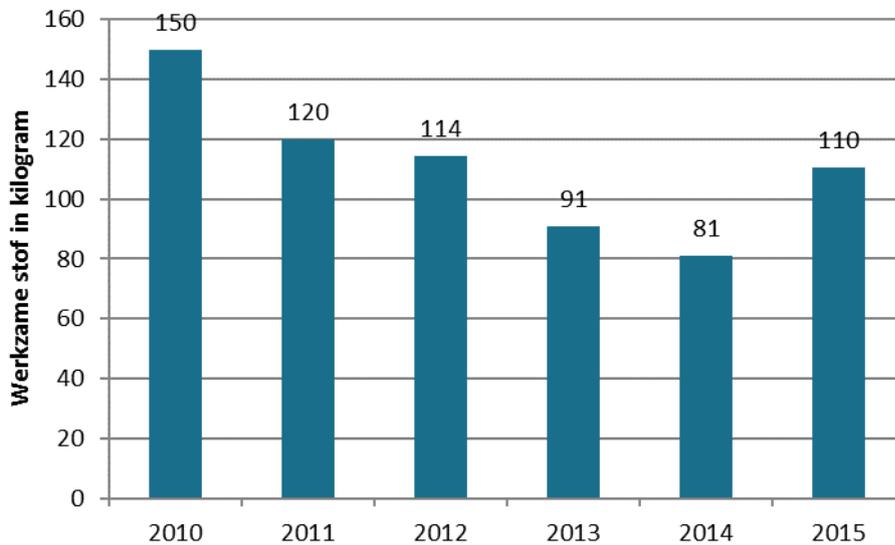
De ballastbeddingen zijn hoofdzakelijk te vinden in de periferie van Gent en Antwerpen en tussen de centra van de kustgemeenten die de kusttram aandoet. Dit voor een totaal van ongeveer 200 kilometer.

De jaarlijkse gebruikstotalen dalen van 150 kilogram werkzame stof in 2009 naar 81 kilogram werkzame stof in 2014 (figuur 11). Op dat moment zijn drie van de vijf provinciale entiteiten van De Lijn volledig pesticidenvrij (Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant). Ook op de ballastbeddingen in Antwerpen werden dus geen pesticiden gebruikt.

In 2015 stijgt het pesticidengebruik weer naar 110 kilogram. Omdat het hier uitsluitend om herbicidengebruik gaat is dit noemenswaardig. 2015 was immers een relatief droog jaar waardoor plantengroei doorgaans beperkt was. Met name op sterk doorlatende ondergronden zoals ballastbeddingen verwacht je weinig plantengroei vanwege droogtestress.

Deze stijging is te herleiden naar pesticidengebruik op beddingen in Gent (3,2 kilogram werkzame stof) en aan de kust (107,3 kilogram werkzame stof). Het is daarbij op te merken dat in 2015 de gegevens op een andere manier werden opgevraagd en doorgegeven wat een mogelijke verklaring is voor de trendbreuk in 2015.

figuur 11: evolutie van het pesticidengebruik in kilogram werkzame stof bij de Vlaamse vervoersmaatschappij De Lijn in de periode 2010-2015

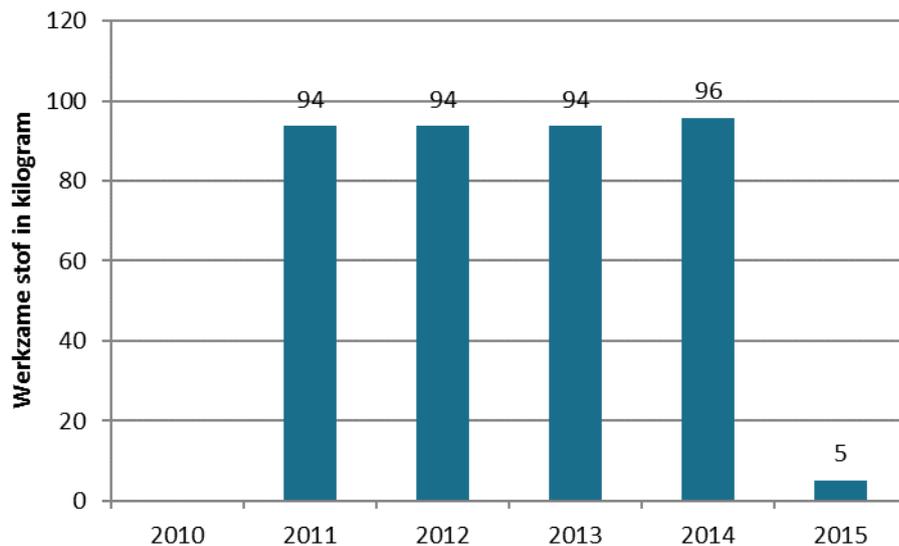
De Scheepvaart

NV De Scheepvaart beheert een deel van het Vlaamse waterwegennet waaronder grote kanalen als het Albertkanaal en het Kempisch kanaal.

De gebruikscijfers tonen geen dalende of stijgende trend. In 2010 werd niet gerapporteerd. Daarna rapporteert NV De Scheepvaart jaarlijks een vrijwel identiek pesticidengebruik.

In 2015 daalt het pesticidengebruik zeer sterk. Omdat kunst- en bouwwerken niet onder het toepassingsgebied van de wetgeving duurzaam gebruik pesticiden vallen, werd het gebruik hierop niet langer meegenomen in de hier behandelde gegevens. Dit verklaart deze plotse afname.

Het gebruik dat hier wordt weergegeven voor 2015 kadert volledig binnen het omvormingsprogramma (procedure 4) dat NV De Scheepvaart uitvoert ter vernieuwing van de stockageplaatsen en magazijnen in open lucht.

figuur 12: evolutie van het pesticidengebruik in kilogram werkzame stof bij NV De Scheepvaart in de periode 2010-2015

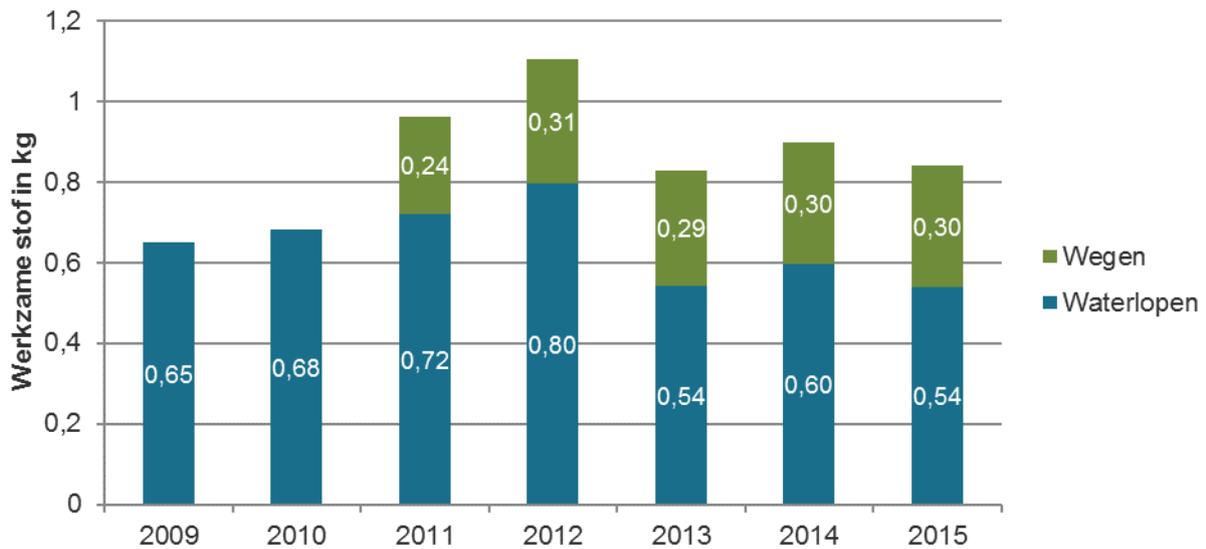
Vlaamse Milieumaatschappij

De cijfers die de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) rapporteert zijn de rodenticiden die gebruikt worden om de bruine rat te bestrijden. Het gebruik van rodenticiden valt binnen de probleemsoorten opgenomen in de lijst met generieke afwijkingen (procedure 1). Voor andere toepassingen worden sinds 2004 geen pesticiden meer gebruikt.

Naast de bestrijding van de bruine rat langs de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie, is de VMM ook verantwoordelijk voor de bestrijding van de bruine rat langs de bevaarbare waterlopen. Vanaf 2011 kwam daar ook de rattenbestrijding langsheen gewestwegen bij. Deze bestrijding gebeurt volgens de voorwaarden opgenomen in procedure 1.

De figuur 13 toont deze evolutie in gebruik van rodenticiden tussen 2009 en 2015. Er is een stijging van 0,65 kilogram werkzame stof in 2009 naar 1,11 kilogram werkzame stof in 2012. Vanaf gebruiksjaar 2011 voert de VMM ook rattenbestrijding langs gewestwegen uit, aangeduid in groen, wat deze stijging verklaart. Vanaf oktober 2014 voert de VMM tevens de bruine ratbestrijding langs de provinciale waterlopen in Vlaams-Brabant uit. In 2013 daalt het pesticidengebruik langsheen waterlopen opeens sterk. De verklaring hiervoor is te vinden in de veranderde aanpak van de VMM. De laatste jaren werd het rodenticidengebruik geoptimaliseerd. Op plaatsen of in periodes met weinig of geen sporen van bruine ratten, in de zomer bijvoorbeeld, worden de gifbuizen niet meer maandelijks opgevuld. Het gebruik langs gewestwegen blijft vrijwel constant.

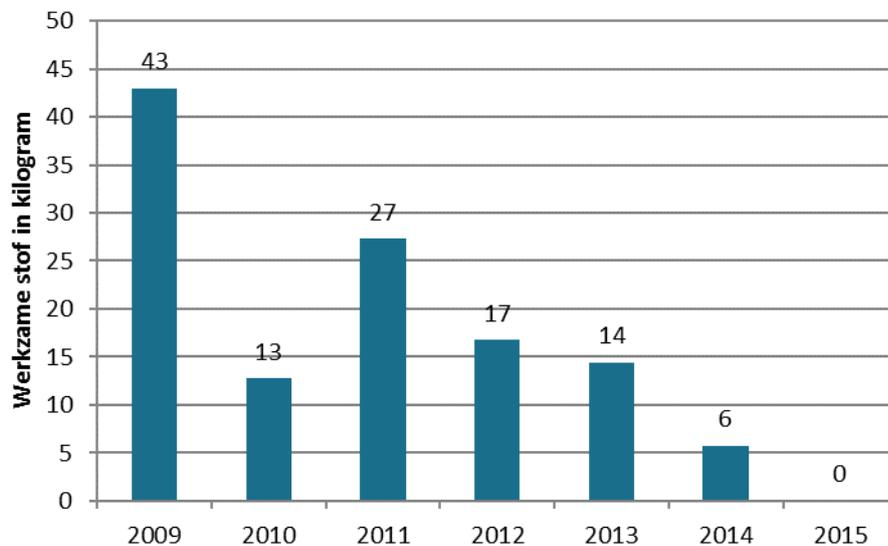

figuur 13: evolutie gebruik van pesticiden door VMM in de periode 2009-2015

Waterwegen en Zeekanaal

Waterwegen en Zeekanaal NV is één van de waterwegbeheerders in Vlaanderen. Het agentschap beheert verschillende bevaarbare waterwegen en de bijhorende infrastructuur in Vlaanderen. De totale lengte van de waterwegen die W&Z beheert, bedraagt 1.021 kilometer. Daarnaast staat W&Z in voor het beheer van 3.273 hectare (waarvan 2.957 ha onbebouwd) openbaar domein.

Onderstaande figuur 14 toont een duidelijk dalende trend in het gebruik van pesticiden, die culmineert in een nulgebruik vanaf 2015. Door de bewustmaking bij het personeel werden er in 2010 veel minder pesticiden gebruikt. Deze vermindering bleek op het terrein nog niet haalbaar. Op sommige locaties was het, op dat moment, nog niet mogelijk deze pesticidenvrij te beheren met de beschikbare middelen en terreinkennis. Vandaar de toename in 2011. Met uitzondering van het jaar 2010, zien we een duidelijk dalende trend in het pesticidengebruik van 43 kilogram werkzame stof in 2009 naar een nulgebruik in 2015.

figuur 14: evolutie pesticidengebruik door W&Z in de periode 2009 - 2015

3.2.3.3 Federale instanties

Infrabel

Infrabel is als federale spoorwegbeheerder actief in Vlaanderen. Infrabel staat in 2015 in voor de aanleg, het onderhoud, de modernisering en de vernieuwing van de spoorweginfrastructuur. Het huidige patrimonium bestaat o.a. uit 3.607 kilometer spoorlijnen, 1.773 overwegen, 126 seinposten en 10.249 seinen langs het net¹.

Het gebruik van pesticiden bij Infrabel beperkt zich tot:

- de spoorwegbedding en het naastliggende veiligheidspad. Dit zijn de oppervlakten die direct gerelateerd zijn aan de exploitatieveiligheid van het spoorwegverkeer (en waarvoor er momenteel geen alternatieven - zonder chemische bestrijdingsmiddelen - economisch rendabel zijn) via Procedure 3;
- de terreinen gerelateerd aan installaties van de spoorwegexploitatie zoals seinposten – via Procedure 4.

De bermen worden mechanisch onderhouden.

De cijfers uit figuur 15 zijn de gegevens die Infrabel rapporteerde.

In blauw zijn de cijfers weergegeven van de pesticiden die via de sproeitrein gebruikt zijn voor het chemisch bestrijden van ongewenste planten op de spoorwegbedding en de naastliggende strook van 1 meter.

In de periode 2009 tot 2014 waren enkel cijfers bekend voor het gebruik door de sproeitrein. Die rijdt enkel op de hoofdsporen. De bijsporen en installaties worden door aannemers onderhouden. Op vraag van de VMM, kaderend binnen het indienen van de afwijkingsaanvraag, worden sinds 2015 ook de gegevens van de aannemers bijgehouden. Deze cijfers zijn in het groen opgenomen in de figuur.

Dit maakt dat de totale gegevens van Infrabel en ook het totale pesticidengebruik op Vlaamse schaal niet te vergelijken zijn met voorgaande jaren.

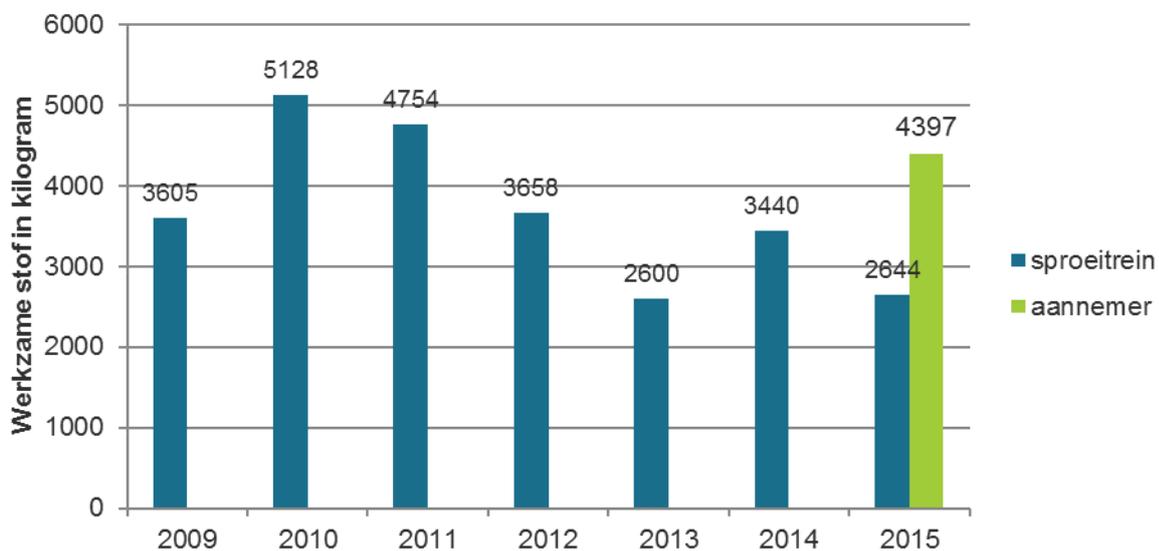
¹ situatie 31 december 2015

De sproeitrein rijdt in België vanaf 2002 en is sinds 2008 uitgerust met een infraroodsysteem voor onkruiddetectie. Wanneer de camera's op de trein 'groen' detecteren, activeren ze het sproeisysteem enkel boven de opgemerkte plant. Zo worden de pesticiden pleksgewijs gebruikt.

In het afwijkingsbesluit werd opgenomen dat de trein niet sproeit in kwetsbare drinkwaterbeschermingszones en in natura 2000 gebieden. Op deze stroken werd bij wijze van test in 2015 geen bestrijding uitgevoerd. Op die manier wordt duidelijk in welke mate het onkruid zich zal ontwikkelen in de toekomst. Daarnaast sproeit de trein ook niet op bruggen en langsheen perrons. Dit om het risico voor mens en milieu zoveel mogelijk te beperken.

De gerapporteerde gegevens voor de sproeitrein variëren tussen de 2,6 ton en de 5,1 ton werkzame stof. Tussen 2010 en 2013 zien we een dalend gebruik. In 2014 ligt het gebruik weer hoger, op een gelijkaardig niveau als dat van 2009. Dit zijn doorgaans geen trends maar toevallige schommelingen in het gebruik. Omdat de sproeitrein onkruiden detecteert zal hij meer pesticiden sproeien in een goed groeiseizoen waarin er meer planten in slagen zich op de spoorwegen te vestigen. In een minder goed groeiseizoen zijn er minder planten en daalt het gebruik.

De aannemers gebruikten in 2015 4,4 ton pesticiden. De komende jaren wordt een daling verwacht van het pesticidengebruik door aannemers omwille van een optimalisatie van de opvolging door Infrabel en door stelselmatige omvorming van de installaties naar een pesticidenvrij beheer, deze terreinen zullen in de toekomst mechanisch worden onderhouden.

figuur 15: evolutie van het pesticidengebruik door Infrabel in de periode 2009-2015.

NMBS

NMBS staat in voor de treinen en dienstverlening naar de burger toe. Alle terreinen die een rechtstreeks raakvlak hebben met de burger zijn eigendom van NMBS en worden door hen onderhouden. Het gaat hier bijvoorbeeld over perrons, stationsomgeving, stelposten voor treinonderhoud, ...

Er zijn geen cijfers gekend voor het pesticidengebruik in de voorgaande jaren.

Vanaf 2015 is er gerapporteerd in het kader van de afwijking die verleend werd. In 2015 gold er een afwijking voor de niet-overdekte eilandperrons die in een open verharding uitgevoerd waren. Dit omdat het praktisch onhaalbaar is om onderhoudsmachines ter plaatse te brengen en omdat deze zones snel begroeien door weinig betreding. De afwijking werd verleend via procedure 5 (zie 4.6.3) en de gebruiksgegevens zijn terug te vinden bij de groep 'parkings, pleinen en paden'.

NMBS kreeg ook een afwijking volgens procedure 4 (zie 4.5.3) om een aantal stelposten, parkings en dergelijke meer aan te passen aan een pesticidenvrij onderhoud. Ook dat gebruik is opgenomen onder 'parkings, pleinen en paden'.

In 2015 werd op de eilandperrons 16,4 kilogram werkzame stof gebruikt binnen procedure 5 en 4,7 kilogram binnen procedure 4 wat het totale gebruik van NMBS in 2015 op 21,1 kilogram werkzame stof brengt.

3.3 Besluit

Totaal gebruik in 2015

Het totaalgebruik in 2015 bedraagt 8,8 ton werkzame stof. Dat is significant minder dan in het jaar voor het verbod waarin nog 9,3 ton gebruikt werd. Het gebruik in de voorgaande jaren werd telkens onderschat. Spoorwegaannemers rapporteerden namelijk pas vanaf 2015 en dit voor een gebruik van 4,4 ton werkzame stof. Voor een eenduidige vergelijking tussen de cijfers van voor en na het verbod kunnen we de rapportering van 2015 bijstellen naar 4,4 ton door het niet eerder gerapporteerde gebruik buiten beschouwing te laten.

De daling die we dan zien tussen 2014 en 2015 betekent een duidelijke trendbreuk waarbij er 4,9 ton minder werkzame stof werd toegepast.

Ongeveer 97 procent van de hoeveelheid werkzame stof die de openbare besturen gebruiken is afkomstig van herbiciden. Daarnaast worden ook kleine hoeveelheden insecticiden toegepast. Alle overige types pesticiden maken minder dan 0,5 procent uit van het pesticidengebruik.

De meest gebruikte werkzame stoffen (meer dan 1 procent) zijn glyfosaat, 2,4-D, MCPA, triclopyr, diflufenican en *Bacillus thuringiensis*. Glyfosaat is goed voor 66 procent van de hoeveelheid werkzame stof, 2,4-D voor 11 procent, MCPA voor 8,5 %.

Evolutie van het pesticidengebruik

Het verbod op het gebruik van pesticiden in 2015 zorgt voor een reductie van 4,9 ton werkzame stof tegenover 2014.

Deze daling is vooral te danken aan de inspanningen van de gemeenten. Waar zij in 2014 nog een aandeel van 51 procent hadden in het pesticidengebruik in Vlaanderen is dat nu gedaald naar 13 procent. Het gemiddelde gebruik gaat naar omlaag van 17 kilogram per gemeente naar 4 kilogram. Heel wat gemeenten hebben nu namelijk een nulgebruik of gebruiken maar in heel beperkte mate nog pesticiden binnen het bestaande afwijkingskader.

Bij de andere openbare besturen is de daling tussen 2014 en 2015 doorgaans minder sterk of zelfs onbestaande. Bijvoorbeeld de huidige stijging in het pesticidengebruik bij de Lijn en het gelijke gebruik bij het ANB.

Op geen enkele manier kunnen we om het gebruik op spoorwegen heen. Dit is een aandeel van om en bij de 80 procent in het pesticidengebruik in Vlaanderen. Dit kan wellicht geoptimaliseerd worden door een betere aansturing van de aannemers die in opdracht van Infrabel de bijsporen behandelen. Infrabel volgt het alternatief beheer van het onderhoud van de spoorwegen op.

4.2 Procedure 1 – Lijst met generieke afwijkingen voor het jaar 2015

4.2.1 Situering afwijkingskader

In het besluit van de Vlaamse Regering van 15 maart 2013 is in artikel 5, §2 voorzien dat de Vlaamse Milieumaatschappij jaarlijks, op aanvraag en na raadpleging van de stakeholders, een lijst opstelt met daarin waarvoor, waar, door wie en onder welke omstandigheden bepaalde pesticiden gebruikt mogen worden. Het gaat hierbij specifiek om pesticidengebruik wanneer nog geen afdoende, niet-chemische bestrijdingswijze voorhanden is bij:

- plagen die een gevaar inhouden voor de mens inzake volksgezondheid of hygiëne
- plagen die een gevaar inhouden voor het milieu, de biodiversiteit of het vee
- situaties die een ernstige bedreiging vormen of kunnen vormen voor de veiligheid van de mens

De generieke lijst wordt jaarlijks in januari bekendgemaakt met uitzondering van de lijst voor 2015, die werd bekendgemaakt in september 2014.

Elk jaar wordt de lijst met de generieke afwijkingen geëvalueerd op basis van input van stakeholders en van ingediende afwijkingsaanvragen. De meest actuele en bekrachtigde versie is te raadplegen via www.vmm.be/zonderisgezonder

4.2.2 Opmaak van de generieke lijst voor het jaar 2015

In overleg met de stakeholders werd beslist om de lijst met generieke afwijkingen voor 2015 beperkt te houden. De redenen zijn:

- Er is onvoldoende kennis om te besluiten dat er ook voor andere planten / dieren geen goede alternatieven zijn.
- Tijdens de overlegmomenten is duidelijk gebleken dat er met 'de lijst' zorgzaam moet omgesprongen worden.
- De gekozen probleemsoorten moeten relevant zijn voor het hele Vlaamse grondgebied.
- Via de afwijkingsdossiers die ingediend worden via Procedure 3 – Probleemsoort of veiligheidsprobleem wordt er bijkomende kennis opgebouwd en informatie verzameld over probleemsoorten.

Op de lijst met generieke afwijkingen van 2015 stonden drie uitheemse invasieve planten en drie dieren. De tabel 11 geeft het een volledig overzicht, bestaande uit de soorten en de randvoorwaarden voor het gebruik van de generieke lijst.

Het gaat om de volgende soorten:

- bruine rat
- kolonievormende wespen
- Amerikaanse vogelkers
- reuzenberenklauw
- Japanse duizendknoop
- eikenprocessierups

Federaal erkende producten met als werkzame stof *Bacillus thuringiensis*.

Omstandigheden

Enkel wanneer aan alle onderstaande voorwaarden wordt voldaan:

- (1) Alleen wanneer aan alle onderstaande voorwaarden wordt voldaan:
- (2) volgens de voorwaarden in federale erkenning/tijdelijke toelating van het gebruikte product;
- (3) het product wordt alleen toegepast op tweede en derde larvaal stadium. De jaarlijkse omzendbrief van de provincie geeft hiervoor een termijn aan;
- (4) het product wordt alleen gebruikt op locaties, aangewezen volgens de beslissingsboom opgenomen in het Vademecum bestrijding eikenprocessierups van Agentschap Natuur en Bos;
- (5) monitoring van eiclusters wordt uitgevoerd om zones met een verwachte hoge plaagdruk te identificeren;
- (6) het gebruik van de producten maakt deel uit van een gecoördineerde aanpak en in combinatie met alternatieve methoden.

4.2.3 Afwijkingsaanvragen

Voor de generieke lijst moet geen afwijkingsaanvraag ingediend worden zolang de voorwaarden van de generieke afwijking nageleefd worden. Rapportering blijft wel verplicht voor de openbare besturen. Wil de beheerder één van de soorten op de generieke lijst chemisch bestrijden onder andere voorwaarden, dan moet een dossier ingediend worden volgens

4.2.5 Pesticidengebruik volgens procedure 1

In dit onderdeel komen de gebruikscijfers aan bod die werden gerapporteerd voor de verschillende generieke afwijkingen. Deze gegevens zijn opgenomen in tabel 13.

Deze tabel geeft weer hoeveel werkzame stof er per afwijking gebruikt werd in Vlaanderen. De generieke afwijkingen brachten in 2015 een gebruik van ca 819,1 kilogram werkzame stof met zich mee.

De meest omvangrijke bestrijding (538,9 kilogram werkzame stof) blijkt deze van Amerikaanse vogelkers (GL2015-03). Daarbij valt op dat vooral de Vlaamse overheidsinstanties bijdragen aan dit gebruik (431,6 kilogram). Dit is te wijten aan de grote bos- en natuurgebieden waarin het Agentschap voor Natuur en Bos aan uitheemse plantenbestrijding doet. Ook bij gemeenten wordt veel Amerikaanse vogelkers bestreden volgens goedgekeurde bosbeheerplannen, wat resulteert in het gebruik van 106,9 kilogram werkzame stof. In het kader van beheer van Amerikaanse vogelkers mogen alleen producten op basis van glyfosaat gebruikt worden.

De strijd tegen eikenprocessierups in het kader van volksgezondheid gebeurt met producten op basis van *Bacillus thuringiensis*. In totaal werd 191,4 kilogram werkzame stof gebruikt waarvan het merendeel door de gemeenten (156,6 kilogram). De Vlaamse overheid gebruikte hiervoor 34,8 kilogram werkzame stof, dit gebeurde langs de gewestwegen in opdracht van het Agentschap Wegen en Verkeer. Een kanttekening hierbij is dat de bestrijding zich vooral situeert in Limburg en Antwerpen. Daarbuiten blijkt de eikenprocessierups weinig problemen te geven door een beperkt voorkomen.

Om Japanse duizendknoop te bestrijden was er 39,9 kilogram werkzame stof nodig waarvan 37,6 kilogram voor rekening van de gemeenten. Ook hier gaat het om de werkzame stof glyfosaat. De andere openbare besturen hebben eveneens te kampen met Japanse duizendknoop maar pasten geen of nauwelijks pesticiden toe in 2015.

Reuzenberenklauw werd bekampt met 29 kilogram werkzame stof. Ook hier gebeurde dit voornamelijk door gemeenten hoewel de andere terreinbeheerders ook met reuzenberenklauw te maken hebben.

De brandweer rapporteerde een gebruik van 17,6 kilogram werkzame stof voor wespenverdelging verspreid over de gemeenten. Het rapporteren is nieuw voor de brandweertzones. Heel wat zones rapporteerden niet, anderen rapporteerden ook bestrijding bij particulieren. Dit cijfer is als dusdanig niet eenduidig te interpreteren.

Voor de bestrijding van de bruine rat werd 2 kilogram werkzame stof gebruikt langs wegen en waterlopen. De gebruikte rodenticiden bevatten heel lage gehalten aan werkzame stof. In totaal werden er in Vlaanderen 41 ton blokken en korrels rattenvergift uitgelegd door de openbare besturen. Hier zit niet in verrekend wat gemeenten ter beschikking stelden van particulieren gezien het dan gaat om privaat gebruik en dit rapport alleen gebruik door openbare besturen behandelt. Het zijn vooral de gemeenten die rattenvergift uitlegden of lieten uitleggen door een gespecialiseerde firma, gevolgd door de Vlaamse overheid waarbij de Vlaamse Milieumaatschappij de voornaamste gebruiker van rodenticiden is.

tabel 13: overzicht van de gebruikscijfers per generieke afwijking in kilogram werkzame stof opgedeeld per gemeente, provincie, Vlaamse overheid, federale overheid, de groep 'anderen' en de totale hoeveelheid

Afwijkings-nummer	Werkzame stof (kg)					
	gemeente	provincie	Vlaamse overheid	Federale overheid	andere	Totaal
GL2015-01 bruine rat	1,2	0,005	0,8	nvt	0,006	2,0
GL2015-02 wespen	17,6 ²	0,02	nvt	0,002	nvt	17,6
GL2015-03 Amerikaanse vogelkers	106,9	0,36	431,6	nvt	nvt	538,9
GL2015-04 reuzenberen- klauw	23,5	0,04	5,8	nvt	nvt	29,3
GL2015-05 Japanse duizendknoop	37,6	nvt	2,3	nvt	nvt	39,9
GL2015-06 eikenprocessier ups	156,6	nvt	34,8	nvt	nvt	191,4
Totaal	343,4	0,42	475,3	0,002	0,006	819,1

² Rapportering doorgaans via de brandweerzones. Dit was de eerste keer dat zij moesten rapporteren wat steeds resulteert in fouten. Dit cijfer en alle afgeleide cijfers moeten dus met de nodige voorzichtigheid en nuance gebruikt worden.

4.4.2 Afwijkingsaanvragen

Via procedure 3 werden 23 dossiers ingediend. Daarbij ging het soms om meer dan één probleemstelling, wat resulteerde in 28 soorten of situaties waarvoor de aanvrager een afwijking vroeg en die VMM bijgevolg evalueerde. Een enkel dossier kan bijvoorbeeld gaan over zowel rododendron, valse acacia en Amerikaanse eik. Dit wordt dan uitgesplitst over de drie soorten.

Er wordt verder in dit hoofdstuk enkel gewerkt met het aantal soorten/-situaties en niet met het aantal ingediende dossiers. Een overzicht van de verdeling van aanvragen over de verschillende actoren in het Vlaamse landschap vindt u in tabel 14.

Deze tabel geeft ook de oppervlakte weer waarop de aanvragen betrekking hebben. Merk hierbij wel op dat het zelden gaat om een gebiedsdekkende bestrijding. De afwijking werd verleend op de vermelde oppervlakken maar pesticiden worden er alleen maar pleksgewijs toegepast. Het werkelijk behandelde oppervlak is veel kleiner dan de opgegeven oppervlakken.

Ter illustratie: bij de bestrijding van Amerikaanse vogelkers wordt een afwijking gevraagd om een stobbenbehandeling (instrijken van afgezaagde boomstam met pesticiden tegen opnieuw uitlopen) toe te passen op een perceel van 1000m². De afwijking wordt goedgekeurd. Er staan 10 Amerikaanse vogelkersen verspreid over het bos met een gemiddeld oppervlak van de zaagsnede van 0,5m². Dat betekent dat er effectief pesticiden gebruikt worden op die 5m².

tabel 14: overzicht ingediende en goedgekeurde afwijkingen volgens procedure 3 opgedeeld per instantie

Instantie	afwijkingen aangevraagd		afwijkingen goedgekeurd		
	aantal	oppervlakte (ha)	aantal	oppervlakte (ha)	Oppervlaktepercentage goedgekeurd
Gemeente	14	154,2 ³	13	154,2	100,0%
Provincie	2	52,0	2	52,0	100,0%
Vlaamse overheid	7	307,9	5	159,71	51,9%
Federale overheid	2	1.910,0	2	1.910,0	100,0%
Andere	3	9,8	2	9,7	99,0%
Totaal	28	2.433,9	24	2.285,6	93,9%

Zoals eerder gesteld kan procedure 3 enkel worden aangesproken bij problemen volgens type 1 (zie 4.1). Niet elk van de mogelijke type 1 redenen zijn terug te vinden als motivatie voor de ingediende aanvragen.

We zien voornamelijk aanvragen omwille van plagen waarbij een gevaar bestaat voor biodiversiteit. Dit is de motivatie bij 20 aanvragen. Veiligheid wordt aangehaald voor 7 situaties. In één geval ging het om een situatie die een impact kan hebben op de volksgezondheid. Een overzicht is te vinden in tabel 15.

³ Doordat in 2015 oppervlakte niet werd opgevraagd in het aanvraagformulier hebben 2 gemeenten en 1 provincie (4 aanvragen samen) geen oppervlakte doorgegeven.

Niet elke aanvraag werd goedgekeurd. In totaal zijn 4 aanvragen geweigerd omdat er zich ofwel geen reëel probleem stelde dat pesticidengebruik kon verantwoorden ofwel omdat er voldoende haalbare pesticidenvrije oplossingen voorhanden waren.

Aanvragen om inheemse soorten te bestrijden in het kader van biodiversiteit werden geweigerd. Pesticidengebruik voor de bestrijding van groene aanslag omwille van veiligheidsredenen werd ook geweigerd gezien er gepaste manieren zijn waarop die eenvoudig verwijderd kunnen worden. De geweigerde aanvraag voor volksgezondheid was een aanvraag om bruine ratten te bestrijden met een risicovol product terwijl de generieke afwijking afdoende werkt en minder risico oplevert.

18 aanvragen werden goedgekeurd voor 2 jaar. Dit omdat de bestrijding startte in de herfst van 2015 en doorliep in 2016 of omdat de bestrijding te omvangrijk is om op 1 jaar te voltooien.

tabel 15: overzicht van het aantal aanvragen voor procedure 3 en de overeenkomstige oppervlakte opgedeeld naar reden van de aanvraag.

Reden van aanvraag	Aantal aanvragen			Oppervlakte (ha)		
	GK*	AK*	totaal	GK	AK	totaal
Biodiversiteit						
Amerikaanse eik	2	0	2	nvt	nvt	nvt
Amerikaanse vogelkers	12	0	12	227,1	0	227,1
Inheems loofhout	0	1	1	0	87,0	87,0
Japanse duizendknoop	2	0	2	0,3	0	0,3
Valse acacia	2	0	2	87,0	0	87,0
Witte abeel	1	0	1	nvt	nvt	nvt
Totaal biodiversiteit	19	1	20	314,4	87,0	401,4
Veiligheid						
Bomen op kopbalken en taluds	3	0	3	61,3	0	61,3
Groene aanslag	0	1	1	0	0,1	0,1
Kruiden op kopbalken en taluds	0	1	1	0	61,3	61,3
Spoorwegexploitatie	2	0	2	1910,0	0	1910,0
Totaal veiligheid	5	2	7	1971,3	61,4	2032,6
Volksgezondheid						
Bruine rat	0	1	1	nvt	nvt	nvt
Totaal volksgezondheid	0	1	1	nvt	nvt	nvt

* GK staat voor goedgekeurd, AK staat voor afgekeurd.

4.4.3 Pesticidengebruik volgens procedure 3

De rapportering voor de afwijkingen verleend volgens procedure 3 is niet volledig. Slechts voor 16 van de 24 toegekende afwijkingen kwamen gebruiksgegevens toe.

Procedure 3 werd, zoals getoond in 4.4.2 niet door veel openbare besturen gebruikt in 2015. Het gebruik in werkzame stof toont meteen aan dat deze afwijkingprocedure wel een belangrijk aandeel vormt van het totaal gebruik aan pesticiden. Dit door het gebruik van pesticiden voor het onderhoud van de spoorwegbedding.

Doordat een deel van de afwijkingen gebruikt wordt voor de bestrijding van verschillende uitheemse planten op eenzelfde perceel blijkt het niet haalbaar om het pesticidengebruik op het terrein bij te houden per soort.

Uit tabel 2 blijkt dat er grote verschillen bestaan in het gebruik van pesticiden bij de verschillende groepen openbare besturen en tussen de verschillende motivaties voor afwijking.

Er werden geen afwijkingen met als reden 'volksgezondheid' goedgekeurd in 2015.

Veiligheid kwam aan bod in twee verleende afwijkingen maar alleen bij de federale overheid (in dit geval Infrabel) werd de bestrijding ook uitgevoerd. De behandeling van de spoorwegen vroeg in 2015 een gebruik van 7.041,2 kilogram werkzame stof.

De gemeenten en provincies maakten gebruik van procedure 3 om respectievelijk 2,3 en 0,9 kilogram werkzame stof te gebruiken voor de bestrijding van uitheemse planten die niet voorkomen op de generieke lijst of volgens andere voorwaarden dan deze op de generieke lijst (procedure 1).

De Vlaamse overheidsinstanties en de 'andere' openbare besturen rapporteerden geen pesticidengebruik omdat ze geen afwijking aanvroegen of rapporteerden dat ze geen pesticiden gebruikten voor de verleende afwijking(en).

tabel 16: overzicht van de gebruikscijfers volgens procedure 3 in kilogram werkzame stof opgedeeld in biodiversiteit, veiligheid en volksgezond en opgedeeld per soort instantie

Reden	Werkzame stof (kg)					Totaal
	gemeenten	provincies	Vlaamse overheid	Federale overheid	andere	
Biodiversiteit	2,3	0,9	nvt	nvt	nvt	3,2
Veiligheid	nvt	nvt	0	7.041,2*	nvt	7.041,2
Volksgezondheid	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Totaal	2,3	0,9	nvt	7.041,2	nvt	7.044,4

*1 Gebruik van pesticiden door Infrabel om veiligheid op spoorwegen te garanderen

4.5 Procedure 4 - Omvormingsprogramma voor de periode 2015-2017

4.5.1 Situering

Het pesticidenreductiedecreet van 2001 stelde een verbod in vanaf 1 januari 2004 voor openbare besturen voor het beheer van een hele reeks terreinen. Afwijken van dit verbod was mogelijk door het indienen van een reductieprogramma met als uiterste datum voor het gebruik van pesticiden 31 december 2014 (pesticidenreductiebesluit). De doelstelling was om vanaf 1 januari 2015 alle openbare terreinen pesticidenvrij te beheren. Eén van de pijlers van dit reductieprogramma was het identificeren en aanpassen van moeilijk te onderhouden terreinen aan een pesticidenvrij beheer. Door dit te spreiden konden eventuele kosten gespreid worden of konden al geplande herinrichtingen worden aangegrepen om ook te werken aan een efficiënter te onderhouden openbare ruimte.

Sommige terreinen zoals begraafplaatsen kregen vaak pas tegen het einde van het reductieprogramma de nodige aandacht vanwege de vermeende gevoeligheid van de bevolking voor werken aan begraafplaatsen. Talrijke voorbeelden in Vlaanderen tonen aan dat structurele aanpassingen aan deze terreinen leidt tot een efficiënt pesticidenvrij beheer. Dat neemt niet weg dat er begin 2015 nog altijd terreinen zijn die in de huidige toestand moeilijk zonder pesticiden te beheren zijn zonder een significante meerkost.

Het omvormingsprogramma geeft de mogelijkheid om voor de terreinen een afwijking van het verbod te krijgen voor een periode van drie jaar. Dit in afwachting van de heraanleg en omvorming van de betrokken locaties. Hiermee wordt verder gebouwd op het reductieprogramma dat de openbare besturen tussen 2004 en 2014 uitvoerden.

Aanvragen volgens procedure 4 konden worden ingediend tot 1 april 2014, met de mogelijkheid om ontbrekende informatie aan te leveren tot 15 juli 2014.

De VMM had in 2014 een behandelingstermijn van 3 maanden voor deze afwijkingen. Afwijkingen volgens procedure 4 worden verleend vanaf het begin van het pesticidenverbod in 2015 tot wanneer de structurele aanpassing of heraanleg heeft plaatsgevonden, dit voor een maximumtermijn van 3 jaar. Concreet zijn dat de jaren 2015, 2016 en 2017.

Om een afwijkingsaanvraag wegens onevenredig hoge kost te kunnen beoordelen zijn volgende principes vastgelegd:

- De aanvrager moet kunnen aantonen dat ook in de vorige jaren al gewerkt werd aan een vermindering van het pesticidengebruik en meer bepaald aan het omvormen van terreinen om die efficiënt pesticidenvrij te beheren.
- Het dossier moet een duidelijk engagement bevatten om in een beperkte tijdsperiode tot een daling in pesticidengebruik te komen.
- De onevenredig hoge kosten moeten worden aangetoond.
- De start van de werken op het terrein wordt aangegeven om een inschatting te kunnen maken van de termijn waarbinnen het volledige omvormingsprogramma gerealiseerd zal zijn.

//

4.5.2 Afwijkingsaanvragen

In zijn totaliteit startten 89 instanties een omvormingsprogramma. Het gaat daarbij over een oppervlakte van 447 hectare verspreid over 693 terreinen die omgevormd worden. De gemiddelde oppervlakte van een terrein dat omgevormd wordt is 0,64 hectare.

In dit rapport wordt verder gewerkt met zowel het aantal aanvragers als met het aantal individuele terreinen. Bij elk getal wordt aangegeven over welk van beide cijfers het gaat.

Twee federale overheidsinstanties, NMBS en Infrabel, vroegen voor 15 terreinen een omvormingsprogramma aan. Bij de Vlaamse overheid ging het om 11 terreinen die door NV De Scheepvaart zullen omgevormd worden. De provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant vormen samen 4 terreinen om. De overige 84 aanvragers waren gemeenten die een omvormingsprogramma aanvroegen voor in totaal 663 terreinen .

tabel 17: overzicht van het aantal aangevraagde en toegekende afwijkingen en de bijhorende oppervlakte volgens procedure 4 opgedeeld per instantie

Instantie	afwijkingen aangevraagd		afwijkingen toegekend		
	Aantal aanvragers/aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Aantal aanvragers/aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Oppervlaktepercentage goedgekeurd
Gemeente	84/663	301,2	83/559	278,3	92,4%
Provincie	2/4	10,8	2/4	10,8	100,0%
Vlaamse overheid	1/11	1,9	1/10	1,8	94,7%
Federale overheid	2/15	132,3	2/12	119,3	90,2%
Andere	0/0	0	0/0	0	0,0%
Totaal	89/693	446,2	88/585	410,2	91,9%

De omvormingsprogramma's werden aangevraagd voor verschillende soorten terreinen. Begraafplaatsen vormen de bulk van de aanvragen maar ook stockageplaatsen en allerlei onderdelen van de openbare weg zoals pleinen en voetpaden worden aangepakt om pesticidengebruik in de toekomst te voorkomen.

Alle terreinen werden ondergebracht in 5 categorieën welke omschreven zijn in 2.2.5.2.

De gegevens, opgenomen in tabel 18 tonen dat begraafplaatsen inderdaad wat betreft oppervlak (187,4 hectare) de terreinen zijn waarvoor omvormingsprogramma's werden ingediend.

De categorie infrastructuur omvat ook een grote oppervlakte van 124,0 hectare. Het gaat daarbij om talloze kleine installaties langs spoorwegen (die als 1 terrein behandeld werden in het kader van dit rapport) en stockageplaatsen. Ook parkings, pleinen en paden vormen een groot aandeel (100,2 hectare) van de oppervlakte waarvoor een aanvraag ingediend werd. Doorgaans gaat het hier over terreinen met een vrij beperkte omvang zoals voetpaden, buurtwegen, ... wat het hoge aantal terreinen in deze groep verklaart. Parken en plantsoenen kunnen doorgaans goed zonder pesticiden onderhouden worden. Dat weerspiegelt

zich in de aanvragen : 37 terreinen goed voor 27 hectare wil men opnieuw aanleggen waarna ze beter zonder pesticiden te onderhouden zullen zijn.

Voor sportterreinen is een omvormingsprogramma doorgaans niet relevant. Een doorsnee sportveld zal er na heraanleg quasi hetzelfde uitzien, wat wil zeggen dat ook de problemen die er zich stellen inzake onderhoud gelijkaardig zal blijven. Toch werden er aanvragen ingediend voor 5 locaties. Daarbij ging het om wezenlijke veranderingen zoals bv. de aanleg van een kunstgrasveld of het uitbreken van klinkers voor een verharde sportlocatie.

Bij 1 gemeente werd het omvormingsprogramma volledig afgekeurd maar bij alle andere aanvragers werden de aanvragen hetzij volledig, hetzij gedeeltelijk goedgekeurd.

In totaal werd op 585 (410,2 hectare) van de aangevraagde 693 terreinen (446,2 hectare) een afwijking verleend.

Op 8 procent van de oppervlakte waar een omvormingsprogramma voor werd aangevraagd, werd dit geweigerd. De redenen hiertoe waren divers: gelegen nabij een waterloop, toepassing van pesticiden in goten of greppels, terreinen gelegen in beschermingszone voor drinkwater, geen omvorming gepland op korte termijn, ...

Zoals al in vorige paragraaf vermeld, werd 92 procent van oppervlakte waarop een omvorming werd aangevraagd goedgekeurd. Bij twee categorieën wijkt het goedkeuringspercentage hier relatief sterk van af. Bijna alle aanvragen voor parken en plantsoenen werden goedgekeurd (99 procent). Bij parkings, pleinen en paden werd naar verhouding minder goedgekeurd (83 procent) wat te verklaren is door het weigeren van pesticidenbehandelingen in straatgoten om afspoeling naar hemelwaterafvoer te beperken.

tabel 18: overzicht van het aantal afwijkingen volgens procedure 4 aangevraagd en toegekend opgedeeld naar terrein waarop de aanvraag betrekking heeft en de overeenkomstige oppervlakte

Terrein	afwijkingen aangevraagd		afwijkingen toegekend		
	Aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Oppervlaktepercentage goedgekeurd
Begraafplaatsen	274	187,4	263	174,6	93,2%
Infrastructuur	18	124,0	15	118,3	95,4%
Parken en plantsoenen	37	27,0	32	26,8	99,3%
Parkings,pleinen en paden	359	100,2	272	83,6	83,4%
Sportvelden	5	7,5	3	6,9	92,0%
Totaal	693	446,1	585	410,2	92,0%

4.5.3 Pesticidengebruik volgens procedure 4 in 2015

De gebruikscijfers voor deze procedure zijn vrijwel volledig. Van de 88 openbare besturen waarvan het omvormingsprogramma (al dan niet gedeeltelijk) goedgekeurd werd zijn er 8 die hierover geen rapportering instuurden.

Op 29 terreinen waarvoor een afwijking volgens Procedure 4 verleend werd, bleken pesticiden in 2015 niet nodig. De aanvragers, 14 verschillende openbare besturen, rapporteerden dat zij op deze terreinen geen pesticiden gebruikten.

tabel 19: overzicht van de gebruikscijfers volgens procedure 4 in kilogram werkzame stof opgedeeld in terreintypes en instanties

Terrein	Werkzame stof (kg)					Totaal
	gemeente	provincie	Vlaamse overheid	Federale overheid	andere	
Begraafplaatsen	300,8	nvt	nvt	nvt	nvt	300,8
Infrastructuur	nvt	nvt	5,2	Onbekend*	nvt	5,2
Parken en plantsoenen	1,2	5,5	nvt	nvt	nvt	6,7
Parkings, pleinen en paden	106,6	nvt	nvt	4,7	nvt	111,3
Sportvelden	0,2	nvt	nvt	nvt	nvt	0,2
Totaal	408,8	5,5	5,2	4,7	nvt	424,2

*Er werden heel wat installaties voor treinverkeer behandeld met pesticiden. Opvolging van dit gebruik was in 2015 niet optimaal waardoor hier geen cijfer voor gegeven kan worden. Deze cijfers zijn mee opgenomen onder de gegevens voor procedure 3.

In totaal werd 424,2 kilogram werkzame stof toegepast volgens een goedgekeurd omvormingsprogramma.

Op basis van tabel 19 vindt het grootste pesticidengebruik binnen procedure 4 plaats op begraafplaatsen (300,8 kilogram werkzame stof). Doordat gemeenten de voornaamste beheerders zijn van begraafplaatsen, dragen zij ook het meeste bij aan het pesticidengebruik. 106,6 kilogram werkzame stof werd toegepast op parkings, pleinen en paden. Bij analyse van de gegevens blijkt het vooral te gaan om open en halfopen verhardingen zoals kasseien en dolomiet. Sportvelden, parken en plantsoenen vragen met respectievelijk 0,2 en 1,2 kilogram werkzame stof weinig pesticidengebruik.

Het gebruik van de provincies is toe te schrijven aan de heraanleg van zones van recreatiedomeinen/tuinen. Bij de Vlaamse overheid is de geplande vernieuwing van stockageplaatsen op onverharde ondergrond de reden om pesticiden te gebruiken.

De federale overheid maakt gebruik van pesticiden volgens een omvormingsprogramma voor het aanpassen van personeelsparkings en paden. Een belangrijke opmerking bij de hier besproken resultaten is dat het pesticidengebruik op infrastructuur heel klein is, hoewel tabel 18 aangaf dat het om 124 hectare gaat. De reden hiervoor is dat het pesticidengebruik op installaties i.f.v. spoorwegbeheer niet afzonderlijk gerapporteerd werd maar mee vervat zit in de algehele rapportering van Infrabel. Het bleek niet haalbaar om deze gegevens op te splitsen.

4.6.2 Afwijkingsaanvragen

4.6.2.1 Aanvragende instantie

Procedure 5 werd aangegrepen door 113 verschillende instanties, zowel van openbare besturen als van commerciële bedrijven. In 2015 werden zo op een oppervlakte van 608,5 hectare afwijkingen aangevraagd volgens procedure 5, verspreid over 539 locaties. Het gaat daarbij over een oppervlakte van 447 hectare verspreid over 693 terreinen die individueel behandeld worden.

In deze tekst wordt verder gewerkt met zowel het aantal aanvragers als met het aantal individuele terreinen. Bij elke getal wordt aangegeven over welk van beide cijfers het gaat.

De meest omvangrijke groep zowel in aantal terreinen (411) als in oppervlakte (382,5 hectare) van aanvragen zijn de gemeenten. Dit is logisch gezien de aanvragen volgens procedure 5 doorgaans betrekking hebben op sportvelden. De gemeenten beheren een aanzienlijk deel van de sportinfrastructuur in Vlaanderen en vallen onder de verbodsbepaling.

Ook 3 provincies maken gebruik van deze procedure, weliswaar voornamelijk vanwege het beheer van collecties botanische tuinen en arboreta.

De 4 entiteiten binnen de Vlaamse overheid beheren trambeddingen, gasontspanningsstations⁴ en plantencollecties.

Bij de Federale overheid gaat het om beheer van de eilandperrons en sportinfrastructuur (sportcentrum van defensie). De groep 'andere' omvat in dit geval voornamelijk golfverenigingen die aanvragen indienden voor pesticidengebruik op tees en greens gelegen in de strook van 6 meter langs oppervlaktewater. In deze strook geldt een verbod ook voor de commerciële bedrijven.

Op 81 procent van de oppervlakte waar een afwijking op werd aangevraagd, werd deze ook goedgekeurd.

De terreinen die niet werden goedgekeurd zijn verspreid over de verschillende instanties. In 5 gevallen werd een dossier volledig geweigerd, bij de overige aanvragers werden de dossiers hetzij volledig, hetzij gedeeltelijk goedgekeurd. In totaal werd op 468 (608,5 hectare) van de aangevraagde 539 terreinen (491,2 hectare) een afwijking verleend. De redenen voor weigering zijn gelijkaardig aan deze bij het omvormingsprogramma: een ontbrekende onderbouwing, geen onevenredig hoge kosten voor pesticidenvrij beheer, terrein gelegen in beschermingszone voor drinkwater, ...

⁴ Eandis wordt beschouwd als Vlaamse overheid gezien het openbaar nut van deze maatschappij en de strikte regulering door VREG en VEA.

tabel 20: overzicht van de aangevraagde en toegekende afwijkingen volgens procedure 5 opgedeeld per instantie

Instantie	Afwijkingen aangevraagd		Afwijkingen toegekend	
	Aantal aanvragers/aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Aantal aanvragers/aantal terreinen	Oppervlakte (ha)
Gemeente	77/411	382,5	75/381	360,4
Provincie	3/24	92,9	3/14	24,9
Vlaamse overheid	4/25	89,6	4/23	86,8
Federale overheid	2/12	22,4	2/3	15,4
Andere	27/67	21,1	24/47	3,7
Totaal	113/539	608,5	108/468	491,2

4.6.2.2 Terreintypes

Dat sportvelden de hoofdmoot uitmaken van de procedure 5 aanvragen blijkt duidelijk uit tabel 21. 409 terreinen zijn sportvelden. Samen vormen ze een oppervlak van 379,5 hectare. Het gaat hier niet altijd om individuele sportvelden. Een voetbalveld is immers maar ongeveer 0,6 hectare groot. Wat hier als terrein beschouwd wordt, is in bepaalde gevallen een cluster van sportvelden (bv. van dezelfde ploeg, in hetzelfde sportcomplex, ...).

Door de goede afspraken met de sportsector, met name met ISB (de vereniging die de gemeentelijke sportfunctionaris ondersteunt) en de Vereniging voor Golf werden meestal goede dossiers ingediend wat zorgt voor het hoge goedkeuringspercentage.

Parken en plantsoenen vormen ook een relatief grote oppervlakte (127 hectare). Beschermen van plantencollecties tegen allerlei plagen is de meest voorkomende reden in deze groep.

De goedkeuring van maar 45 procent van de oppervlakte waarvoor een afwijking werd aangevraagd is te wijten aan twee omvangrijke aanvragen die werden geweigerd: bestrijding van brandnetels en distels in recreatiedomeinen.

Trambeddingen (opgehoogd in steenslag) in beheer van De Lijn (Vlaamse overheid) en stockageplaatsen, trappen en duikers van NV De Scheepvaart vormen de terreinen die de groep ‘Infrastructuur’ vormen.

Voor begraafplaatsen zijn omvormingen meestal mogelijk (opgenomen via procedure 4), daarom werden deze weinig ingediend en in de helft van de gevallen ook geweigerd volgens procedure 5.

Parkings, pleinen en paden zijn ofwel aan te passen aan een pesticidenvrij beheer, ofwel zijn ze relatief efficiënt pesticidenvrij te onderhouden waardoor hier op minder dan de helft van de oppervlakte effectief een afwijking verleend werd. Onder meer de eilandperrons van NMBS vallen onder deze categorie.

tabel 21: overzicht van het aantal aangevraagde en toegekende afwijkingen volgens procedure 5 en de overeenkomstige oppervlakte opgedeeld naar terrein waarop de aanvraag betrekking heeft

Terrein	afwijkingen aangevraagd		afwijkingen toegekend		
	Aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Aantal terreinen	Oppervlakte (ha)	Oppervlaktepercentage goedgekeurd
Begraafplaatsen	11	6,4	9	3,3	51,6%
Infrastructuur	8	58,0	7	57,4	99,0%
Parken en plantsoenen	91	127,1	75	56,9	44,8%
Parking, pleinen en paden	20	37,5	2	15,0	40,0%
Sportvelden	409	379,5	375	358,6	94,5%
Totaal	539	608,5	468	491,2	80,7%

4.6.3 Pesticidengebruik volgens procedure 5 in 2015

De gebruikscijfers voor deze procedure zijn vrijwel volledig. Van de 86 openbare besturen waarvan de afwijkingaanvraag (al dan niet gedeeltelijk) goedgekeurd werd zijn er 5 die hierover geen rapportering instuurden. Rapportering is niet verplicht voor de aanvragers die geen openbaar bestuur zijn. Deze gegevens kunnen wel opgevraagd worden.

Op 71 terreinen waarvoor een afwijking Procedure 5 verleend werd, bleken pesticiden in 2015 niet nodig. De aanvragers, 10 verschillende openbare besturen, rapporteerden dat zij op deze terreinen geen pesticiden gebruikten.

Globaal genomen toont tabel 22 dat er 445,8 kilogram werkzame stof gebruikt werd binnen de verleende afwijkingen volgens procedure 5. Dat de bulk daarvan gebruikt wordt door gemeenten gerapporteerd op sportvelden (295,8 kilogram werkzame stof) was te verwachten aangezien dit ook aan oppervlakte de meest omvangrijke groep is (tabel 21).

Ook het beheer van infrastructuur door de Vlaamse overheid vraagt een aanzienlijk gebruik van pesticiden (110,5 kilogram werkzame stof), het gaat hier over behandeling van het tramnetwerk van De Lijn tegen kruidgroei in Oost en West-Vlaanderen.

Het overige pesticidengebruik is met op parken en plantsoenen; parkings, pleinen en paden en begraafplaatsen respectievelijk 17,3 kilogram, 16,3 kilogram en 1,2 kilogram werkzame stof weinig betekenend. Omdat op begraafplaatsen weinig afwijkingen werden verleend werd er ook weinig gebruikt.

Het gebruik binnen parkings, pleinen en paden is voornamelijk toe te schrijven aan gebruik op de eilandperrons in open verharding (NMBS) en dat van parken en plantsoenen aan plaagbestrijding in plantencollecties.

tabel 22: overzicht gebruikscijfers volgens procedure 5 in kilogram werkzame stof opgedeeld per instantie

Terrein	Werkzame stof (kg)					Totaal gebruik
	gemeenten	provincies	Vlaamse overheid	Federale overheid	andere	
Begraafplaatsen	1,2	nvt	nvt	nvt	nvt	1,2
Infrastructuur	nvt	nvt	110,5	0	nvt	110,5
Parken en plantsoenen	4,2	9,6	6,2	1,0	nvt	21,0
Parkings, pleinen en paden	nvt	nvt	nvt	16,3*	nvt	16,3
Sportvelden	295,8	1,0	nvt	nvt	nvt	296,8
Totaal	301,2	10,6	116,7	17,3	nvt	445,8

*hieronder vallen de eilandperrons beheerd door de NMBS

4.7 Geen afwijking aangevraagd

Het gesommeerde gebruik binnen de goedgekeurde afwijkingen (8.733,5 kilogram werkzame stof) ligt lager dan het totale gebruik van 8816,0 kilogram werkzame stof in 2015. Zo blijkt dat er 82,5 kilogram werkzame stof gerapporteerd werd zonder geldig afwijkingsnummer. Dit werd gemeld aan de rapporterende instantie. Meestal ligt een miscommunicatie aan de basis van dit niet-legitiem gebruik. Hier gaat het over 1 gemeente en twee provincies waar pesticiden toegepast werden zonder medeweten van de coördinator.

Uit overlegmomenten met de verschillende stakeholders blijkt telkens dat het gerapporteerde pesticidengebruik een onderschatting is van wat er in de praktijk wordt toegepast. Dat neemt niet weg dat het pesticidengebruik in Vlaanderen duidelijk daalt en dat de meeste instanties op de hoogte zijn van het verbod en mee instaan voor de afbouw van het pesticidengebruik.

4.8 Beroepsprocedures in 2015

Het is mogelijk om beroep aan te tekenen tegen de beslissing van de VMM over afwijkingsaanvraag die de instantie indiende. Dit staat telkens vermeld in het afwijkingsbesluit.

In 2015 ontving minister Schauvliege drie beroepsdossiers, telkens tegen een beslissing in een procedure 5 aanvraag. Deze beroepen werden ingediend door een zorginstelling (UZA), een gemeente (Heers) en een autonoom gemeentebedrijf (Koksijde).

Deze beroepen werden binnen de vereiste termijnen behandeld. Het beroep voor het dossier van het Autonoom gemeentebedrijf van Koksijde leidde tot een herziening van de beslissing. In beide andere dossiers werd de beslissing van de VMM bevestigd.

4.9 Overzicht van de procedures

4.9.1 Aantal afwijkingen voor 2015

In 2015 gebruikten in totaal 198 gemeenten en 22 andere openbare besturen een afwijking van het verbod. Daarvan waren er 131 gemeenten die een afwijkingsaanvraag indienden (procedures 2 tot en met 5), de 67 andere maakten alleen gebruik van een generieke afwijking (procedure 1) waarvoor geen dossier ingediend moet worden. Bij de andere openbare besturen waren dat er respectievelijk 18 en 4.

4.9.2 Pesticidengebruik via de verschillende procedures

In tabel 23 wordt een overzicht gegeven van de 5 procedures en het pesticidengebruik in kilogram werkzame stof. Voor de volledigheid van de gegevens is ook het pesticidengebruik waar geen procedure voor werd aangevraagd weergegeven.

De tabel geeft zowel de totalen met als zonder het gebruik voor spoorwegexploitatie. Gezien dit een dergelijk groot aandeel vormt van het totale gebruik maskeert het gebruik van pesticiden op de spoorwegbedding de verhoudingen in pesticidengebruik tussen de verschillende procedures. Zo lijkt met spoorwegexploitatie inbegrepen procedure 3 veruit de belangrijkste procedure met 80% van het totale pesticidengebruik. Als spoorwegexploitatie buiten beschouwing blijft dan gaat het om de minst belangrijke procedure (<1%).

Om de verhoudingen tussen de procedures onderling te bekijken is het dus beter om zonder spoorwegexploitatie te werken. Dan blijkt de procedure 1 - generieke lijst de voornaamste procedure wat betreft pesticidengebruik (46% van het totaal gebruik). Dit toont aan dat de generieke lijst gekend is en een behoorlijke administratieve vereenvoudiging betekent. Voor procedure 4 en 5 wordt een vrijwel gelijk gebruik opgetekend. Beiden vertegenwoordigen een kwart van de gebruikte pesticiden.

tabel 23. Overzicht gebruiksgegevens per procedure zowel met als zonder spoorwegexploitatie.

Procedure	Pesticidengebruik (kg werkzame stof)		Percentage van totaal gebruik	
	Met spoorwegen	Zonder spoorwegen	Met spoorwegen	Zonder spoorwegen
Procedure 1	819,1	819,1	9%	46%
Procedure 2				
Procedure 3	7.044,4	3,2	80%	<1%
Procedure 4	424,2	424,2	5%	24%
Procedure 5	445,8	445,8	5%	25%
Geen procedure	82,5	82,5	1%	5%
Totaal	8816,0	1774,8	100%	100%

4.10 Besluit

Globaal genomen waren er 198 gemeenten en 22 andere openbare besturen die gebruik maakten van één of meerdere afwijkingsmogelijkheden. Deze waren niet allemaal even omvangrijk en lopen sterk uit elkaar van heel lokale problemen zoals overlast van wespen tot problemen op Vlaamse schaal zoals bestrijding van de plantengroei op spoorwegen.

Dit geeft aan dat de afwijkingsprocedures vrij goed gekend zijn bij de doelgroepen.

Probleemsituaties

Het verbod en het bijhorend afwijkingskader zorgt ervoor dat heel duidelijk wordt wat de probleemsituaties zijn waarmee de openbare besturen te kampen hebben. Dit maakt het mogelijk om inspanningen op vlak van communicatie en kennisverruiming te concentreren waar nodig.

De problemen situeren zich voornamelijk op begraafplaatsen en sportterreinen. Ook rattenbestrijding wordt vaak toegepast hoewel dat uit het gebruik van werkzame stof niet naar voor komt, gezien de lage concentraties in de gebruikte producten.

Verskillende procedures

Het proces waarbij pesticidengebruik doorheen afwijkingsaanvragen bijgestuurd wordt, werkt. Vanwege het verbod worden er effectief minder pesticiden gebruikt en de gebruiker wordt er vooraf nog op attent gemaakt welk product kan ingezet worden en hoe milieu en gezondheid optimaal gevrijwaard blijven.

Het gesommeerde gebruik binnen de goedgekeurde afwijkingen ligt lager ligt dan het totale gebruik in 2015. Zo blijkt dat er 82,5 kilogram werkzame stof gerapporteerd werd zonder geldig afwijkingsnummer. Dit werd gemeld aan de rapporterende instanties. Meestal ligt een miscommunicatie aan de basis van dit niet-legitiem gebruik. Hier gaat het over 1 gemeente en twee provincies en bedraagt 1 procent van het totale gerapporteerde gebruik in Vlaanderen.

Dat de bewustwording over het belang van het pesticidenverbod toeneemt, ook bij burgers is duidelijk zichtbaar aan de meldingen die toekomen over ongeoorloofd pesticidengebruik. Regelmatig krijgen we vragen van bezorgde burgers over pesticidengebruik op het openbaar domein, langs waterlopen en door burens. Waar nodig werden de bevoegde instanties gecontacteerd.

bijlage 1 Afwijkingen en pesticidengebruik

Provincie	Gemeente of stad	Pesticidengebruik in 2015 in kg werkzame stof	Officieel nulgebruik en jaartal	Goedgekeurde afwijking(en)
Oost-Vlaanderen	Aalst	0,01	2015	P1
Oost-Vlaanderen	Aalter	0,02		P1
Vlaams-Brabant	Aarschot	0,01	2015	P1
Antwerpen	Aartselaar	0,00	2014	P1
Vlaams-Brabant	Affligem		2015	
Limburg	Alken	0,30		P1,P4
West-Vlaanderen	Alveringem			
Antwerpen	Antwerpen	0,00	2015	P1
West-Vlaanderen	Anzegem			
West-Vlaanderen	Ardoeie	15,93		P4
Antwerpen	Arendonk			
Limburg	As	10,09		P1,P3
Vlaams-Brabant	Asse		2015	
Oost-Vlaanderen	Assenede	0,00	2015	P1
West-Vlaanderen	Avelgem	2,67		P4
Antwerpen	Baarle-hertog		2015	
Antwerpen	Balen	0,02		P1,P4
West-Vlaanderen	Beernem	0,01	2015	P1
Antwerpen	Beerse	0,00		P4,P5
Vlaams-Brabant	Beersel	0,02	2015	P1
Vlaams-Brabant	Begijnendijk	0,01	2015	P1
Vlaams-Brabant	Bekkevoort	7,20		P4
Limburg	Beringen	68,77	2013	P1,P5
Antwerpen	Berlaar			P4,P5
Oost-Vlaanderen	Berlare			
Vlaams-Brabant	Bertem	0,00	2015	P1
Vlaams-Brabant	Bever			
Oost-Vlaanderen	Beveren	13,65		P4,P5
Vlaams-Brabant	Bierbeek	0,00	2015	P1
Limburg	Bilzen		2015	
West-Vlaanderen	Blankenberge	0,09	2015	P1,P4
Limburg	Bocholt	0,00		
Antwerpen	Boechout	19,61		P4
Antwerpen	Bonheiden	6,92	2015	P1,P5
Antwerpen	Boom	0,00	2014	
Vlaams-Brabant	Boortmeerbeek	1,19	2015	P4,P5
Limburg	Borgloon	5,77		P1,P4
Antwerpen	Bornem	19,48	2015	P1,P5
Antwerpen	Borsbeek		2015	
Vlaams-Brabant	Boutersem	0,00		P4
Oost-Vlaanderen	Brakel	0,00	2015	
Antwerpen	Brasschaat		2015	
Antwerpen	Brecht	0,00	2011	P1
West-Vlaanderen	Bredene	0,00	2015	P1

Limburg	Hasselt		2004	
Limburg	Hechtel-Eksel	12,91		P1,P4
Limburg	Heers	0,00	2015	P1,,P5
Antwerpen	Heist-op-den-Berg	3,93	2015	P1P5
Antwerpen	Hemiksem	3,90		P4,P5
Vlaams-Brabant	Herent	5,80		P4,P5
Antwerpen	Herentals	0,00	2015	P1
Antwerpen	Herenthout		2015	
Limburg	Herk-de-Stad	2,26		P4
Vlaams-Brabant	Herne			
Antwerpen	Herselt	0,01	2015	P1
Limburg	Herstappe		2005-2008	
Oost-Vlaanderen	Herzele			
Limburg	Heusden-Zolder	3,84		P1
West-Vlaanderen	Heuvelland		2014	
Vlaams-Brabant	Hoegaarden	0,60		P4
Vlaams-Brabant	Hoeilaart		2013	
Limburg	Hoeselt	0,00	2015	
Vlaams-Brabant	Holsbeek	5,41		P1,P4,P5
West-Vlaanderen	Hooglede			
Antwerpen	Hoogstraten	0,51	2015	P1
Oost-Vlaanderen	Horebeke	0,00	2004	P1
Limburg	Houthalen-Helchteren		2015	
West-Vlaanderen	Houthulst	10,40		P5
Antwerpen	Hove	0,09		P1
Vlaams-Brabant	Huldenberg	0,73		P4
Antwerpen	Hulshout	0,01		P1
West-Vlaanderen	Ichtegem		2015	
West-Vlaanderen	Ieper		2015	
West-Vlaanderen	Ingelmunster	2,61	2015	P1,P5
West-Vlaanderen	Izegem	0,00	2015	P5
West-Vlaanderen	Jabbeke		2015	
Antwerpen	Kalmthout	0,01	2013	P1
Vlaams-Brabant	Kampenhout	0,01	2015	P1
Antwerpen	Kapellen		2015	
Vlaams-Brabant	Kapelle-op-den-Bos		2015	
Oost-Vlaanderen	Kaprijke	4,67		P5
Antwerpen	Kasterlee	1,13	2015	P1
Vlaams-Brabant	Keerbergen			
Limburg	Kinrooi	7,69	2015	P1
Oost-Vlaanderen	Kluisbergen			
Oost-Vlaanderen	Knesselare	6,24		P5
West-Vlaanderen	Knokke-Heist		2015	
West-Vlaanderen	Koekelare			
West-Vlaanderen	Koksijde	15,78	2015	P1
Antwerpen	Kontich	0,00	2013	
West-Vlaanderen	Kortemark			
Vlaams-Brabant	Kortenaken			
Vlaams-Brabant	Kortenberg	8,90		P1,P4,P5

Limburg	Kortesse	11,00	2015	P1,P4
West-Vlaanderen	Kortrijk		2014	
Vlaams-Brabant	Kraainem		2012	
Oost-Vlaanderen	Kruibeke	12,21	2015	P1,P4,P5
Oost-Vlaanderen	Kruishoutem			
West-Vlaanderen	Kuurne		2015	
Antwerpen	Laakdal	48,66	2012	P1
Oost-Vlaanderen	Laarne	7,98		P4,P5
Limburg	Lanaken	0,00	2015	
Vlaams-Brabant	Landen	21,62		P1,P4
West-Vlaanderen	Langemark-Poelkapelle		2015	
Oost-Vlaanderen	Lebbeke	7,33	2015	P1,P5
Oost-Vlaanderen	Lede	4,68		P5
West-Vlaanderen	Ledegem			
West-Vlaanderen	Lendeledede	0,42	2015	P5
Vlaams-Brabant	Lennik			
Limburg	Leopoldsburg	0,00	2015	
Vlaams-Brabant	Leuven	11,54		P5
West-Vlaanderen	Lichtervelde	0,00		P1
Vlaams-Brabant	Liedekerke	0,00	2015	P1
Antwerpen	Lier	0,00	2015	P1
Oost-Vlaanderen	Lierde	0,05	2015	P1
Antwerpen	Lille	5,09	2015	P1
Vlaams-Brabant	Linkebeek			
Antwerpen	Lint	14,67		P1,P4
Vlaams-Brabant	Linter	3,44		P1,P4,P5
Oost-Vlaanderen	Lochristi	7,28		P4,P5
Oost-Vlaanderen	Lokeren	29,48		P4,P5
Limburg	Lommel		2015	
Vlaams-Brabant	Londerzeel	0,25		P1,P4
West-Vlaanderen	Lo-reninge			
Oost-Vlaanderen	Lovendegem		2015	
Vlaams-Brabant	Lubbeek	0,16		P4
Limburg	Lummen		2015	
Oost-Vlaanderen	Maarkedal	0,00		P4
Limburg	Maaseik		2015	
Limburg	Maasmechelen	57,65		P1,P4,P5
Vlaams-Brabant	Machelen	7,88	2014	P5
Oost-Vlaanderen	Maldegem	0,04	2014	P1
Antwerpen	Malle	0,01	2015	P1
Antwerpen	Mechelen	0,89		P1,P4,P5
Antwerpen	Meerhout	1,31	2015	P1,P3,P5
Limburg	Meeuwen-Gruitrode	27,67		P1,P4
Vlaams-Brabant	Meise	4,07		P1,P5
Oost-Vlaanderen	Melle		2015	
West-Vlaanderen	Menen	12,32		P5
Vlaams-Brabant	Merchtem	0,01	2015	P1
Oost-Vlaanderen	Merelbeke	0,00		P5
Antwerpen	Merksplas	2,78		P1

West-Vlaanderen	Mesen		2015	
West-Vlaanderen	Meulebeke	0,00		P4
West-Vlaanderen	Middelkerke	0,00	2015	P1
Oost-Vlaanderen	Moerbeke			
Antwerpen	Mol	10,44	2015	P1
West-Vlaanderen	Moorslede	0,00	2015	P1
Antwerpen	Mortsel	0,00		P4
Oost-Vlaanderen	Nazareth	0,01		P1,P4
Limburg	Neerpelt	6,98		P1,P4
Oost-Vlaanderen	Nevele			P4
Antwerpen	Niel	0,00	2015	P1
Limburg	Nieuwerkerken	0,00		
West-Vlaanderen	Nieuwpoort	3,63		P4
Antwerpen	Nijlen	4,87		P1,P5
Oost-Vlaanderen	Ninove	0,01	2015	P1
Antwerpen	Olen	0,03	2015	P1
West-Vlaanderen	Oostende		2015	
Oost-Vlaanderen	Oosterzele		2015	
West-Vlaanderen	Oostkamp		2010	
West-Vlaanderen	Oostrozebeke	4,76		P1,P4
Limburg	Opglabbeek	9,97	2012	P1,P3,P5
Vlaams-Brabant	Opwijk		2015	
Oost-Vlaanderen	Oudenaarde		2015	
West-Vlaanderen	Oudenburg	0,78		P5
Vlaams-Brabant	Oud-Heverlee			P4
Antwerpen	Oud-Turnhout	1,67		P3P4
Vlaams-Brabant	Overijse		2015	
Limburg	Overpelt	18,94		P1,P3,P4,P5
Limburg	Peer	0,18		P1,P4,P5
Vlaams-Brabant	Pepingen			
West-Vlaanderen	Pittem	18,15		P4
West-Vlaanderen	Poperinge	0,00		
Antwerpen	Putte	10,48		P4,P5
Antwerpen	Puurs	8,58	2015	P5
Antwerpen	Ranst	0,00	2015	P1
Antwerpen	Ravels	57,22		P1,P4
Antwerpen	Retie		2004	
Limburg	Riemst	0,00		P1
Antwerpen	Rijkevorsel			P4
West-Vlaanderen	Roeselare	10,42	2010	P1
Oost-Vlaanderen	Ronse	0,00	2015	P1
Vlaams-Brabant	Roosdaal	0,01	2015	P1
Vlaams-Brabant	Rotselaar		2015	
West-Vlaanderen	Ruiselede	0,01	2015	P1
Antwerpen	Rumst	7,12	2015	P5
Antwerpen	Schelle		2005-2008	
Vlaams-Brabant	Scherpenheuvel-Zichem	5,80		P4
Antwerpen	Schilde	0,21	2015	P1
Antwerpen	Schoten	0,00	2015	P1

Oost-Vlaanderen	Wortegem-Petegem		2015	
Antwerpen	Wuustwezel	0,00		P1,P4
Antwerpen	Zandhoven	11,60		P4
Vlaams-Brabant	Zaventem	7,23	2015	P5
West-Vlaanderen	Zedelgem		2015	
Oost-Vlaanderen	Zeke	0,23		P1
Oost-Vlaanderen	Zelzate	1,95	2004	P1,P5
Vlaams-Brabant	Zemst	21,02		P1,P4
Oost-Vlaanderen	Zingem	0,00	2013	P1
Antwerpen	Zoersel	3,26	2009	P1
Oost-Vlaanderen	zomergem	3,12	2015	P1,P5
Limburg	Zonhoven	0,00	2015	P1
West-Vlaanderen	Zonnebeke		2015	
Oost-Vlaanderen	Zottegem	0,00	2015	P1
Vlaams-Brabant	Zoutleeuw	0,03	2015	P1
West-Vlaanderen	Zuienkerke			
Oost-Vlaanderen	Zulte	0,00	2015	P1
Limburg	Zutendaal		2015	
Oost-Vlaanderen	Zwalm	0,02	2012	P1
West-Vlaanderen	Zwevegem	15,12	2015	P4,P5
Antwerpen	Zwijndrecht	0,01	2015	P1
nvt	ANB	437,84		P5,P3
nvt	Infrabel	7041,21		P4,P3
nvt	NMBS	21,06		P4
nvt	Waterwegen en Zeekanaal		2015	
nvt	NV De Scheepvaart	5,16		P4,P3
Antwerpen	Pidpa		2015	
nvt	De Lijn	110,47		P5
nvt	Farys		2015	
nvt	De Watergroep		2015	
Antwerpen	Provincie Antwerpen	6,56		P1,P5
Vlaams-Brabant	Vlaams-Brabant	6;317		P4
Limburg	Limburg	4,47		P5
West-Vlaanderen	West-Vlaanderen	0,90		P1,P3
Oost-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	22,77		P4
nvt	Vlaamse Milieumaatschappij	0,84		P1
nvt	Vlaamse Landmaatschappij			
nvt	FOD financiën			
West-Vlaanderen	OCMW Heuvelland		2015	
Oost-Vlaanderen	OCMW Zele		2012	
Antwerpen	Sport Vlaanderen Willebroek		2015	
West-Vlaanderen	Sport Vlaanderen Blankenberge		2015	
Oost-Vlaanderen	Sport Vlaanderen Gent		2015	
Vlaams-Brabant	Sport Vlaanderen Liedekerke		2015	
Antwerpen	Instituut voor Tropische Geneeskunde			
West-Vlaanderen	Sport Vlaanderen Brugge		2015	
Vlaams-Brabant	Sport Vlaanderen Hofstade		2015	
Limburg	Sport Vlaanderen Hasselt		2015	
West-Vlaanderen	Sport Vlaanderen Woumen		2015	

West-Vlaanderen	Sport Vlaanderen Nieuwpoort		2015
West-Vlaanderen	IWVA		2015
Antwerpen	OCMW Antwerpen		2015
Oost-Vlaanderen	UZ Gent		2015
Oost-Vlaanderen	Sport Vlaanderen Oordegem		2015
Antwerpen	Sport Vlaanderen Herentals		2015
Vlaams-Brabant	Watering Het Velpedal		2015
Vlaams-Brabant	Watering De Kleine Gete		2015
Vlaams-Brabant	Watering der Barebeek		2015
Limburg	Watering het Vereveld		2015
Limburg	Watering de Velpe		2015
Oost-Vlaanderen	Plantentuin Ugent		P5
Vlaams-Brabant	Agentschap plantentuin Meise	0,97	P5
Vlaams-Brabant	Defensie sport vzw		P5
nvt	Brandweezerzones	14,92	P1
nvt	Agentschap Wegen en Verkeer	42,84	P1

